CALPVRNII FLACCI

DECLAMATIONVM

EXCERPTA

EDIDIT

LENNART HÅKANSON

STVTGARDIAE IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMLXXVIII

CIP-Kurztitelaufnahme der Deutschen Bibliothek

Calpurnius ⟨Flaccus⟩
[Sammlung]
Calpvrnii [Calpurnii] Flacci declamationvm
[declamationum] excerpta / ed. Lennart Håkanson.
– 1. Aufl. – Stutgardiae [Stuttgart] : Teubner,
1978.
([Bibliotheca scriptorum Graecorum et
Romanorum Teubneriana] Bibliotheca scriptorvm
Graecorvm et Romanorvm Tevbneriana)
Einheitssacht. : Declamationes
ISBN 3-519-01130-1

Printed in Germany
Satz: Schmitt u. Köhler, Würzburg
Druck: Julius Beltz, Hemsbach/Bergstr.
Binderei: F. Wochner KG, Horb/N.

PRAEFATIO

Excerpta declamationum Calpurnii Flacci[1] quattuor nobis libris manuscriptis integris servata sunt. Huc accedit unum folium mutilatum **codicis Montepessulani H 126** (A), saec. X, libri membranacei 116 foliorum. Qui liber et aetate et fide ceteris antecellens[2] ad textum constituendum plurimum sine dubio valeret, si integrum possideremus; at extant tantum fragmenta declamationum 1–6 (pp. 1–6,13 *tyrannide*). Continet autem liber foll. 1–88 declamationes Quintiliano ascriptas quae dicuntur minores, foll. 89–115 excerpta ex scriptis Senecae maioris facta; deinde ultimo folio „*Incipit ex Calpurnio Flacco excerptae* (sc. declamationes), *excerpta X rhetorum minorum*". Non modo complura (6–8?) folia interierunt, verum etiam hoc unum relictum folium duobus modis mutilatum est, nam et deest inferior folii dextra pars, et scriptura partis reliquae hic illic medicamentis infeliciter superfusis ita turbata atque corrupta est, hodie ut legi omnino non possit[3]. Lehnertius ea, quae Dessauerus in A legere non potuerat[4], in textu suo litteris uncis significavit; equidem pp. XIV sq. eos locos enumerabo, A

---

1 Cum neque de ipso Calpurnio, quis fuerit quove tempore vixerit, neque de excerptis, quando et a quo facta sint, quicquam novi certive adicere possim ad pauca, quae iam a viris doctis prolata sunt, ne acta agam, ad ea opera lectores delego, quae infra enumerabo.

2 Praestantia huius codicis in minoribus, quae appellantur, declamationibus facile conspicitur; vide Ritteri praefationem (pp. VI sqq.).

3 De hac re fusius egit Lehnertius p. VI.

4 Hugonis Dessaueri collatione se usum esse testatur Lehnertius p. VIII.

quos legere nequivi. Id quoque confiteor perpaucis locis codicis scripturam, quam Dessauerum legisse Lehnertius in apparatu suo testatur, me non potuisse perspicere[5]; quibus locis lectiones codicis A Lehnertii nomine addito in apparatu critico laudavi. De lectionibus viri docti P. Pithoei ‚vetustissimo codici' (i. A) attributis infra p. XIII breviter disputabo.

Scriptura librarii indocti quidem sed admodum diligentis et officiosi interdum altera manu (A^2) correcta est.

Quattuor libri integri, de quibus supra mentionem feci, hi sunt:

B **Codex Monacensis Latinus 309** (B), liber chartaceus saec. XV exeuntis, de quo Lehnertius, qui anno 1900 librum Monaci ipse excussit, i.a. haec dicit: „complectitur liber optime servatus uno tegumento duas partes plane alienas, inter se satis distinctas alia charta, alio atramento, propriis paginarum numeris, quarum in posteriore leguntur Panegyrici XII, prior continet una manu scriptas declamationes Quintiliani 252–388 et inde a folio 147 Calpurnium. codex scriptura eleganti atque dilucida insignis est. tituli singularum declamationum minio picti sunt." Correcturas easque multas altera manus (B^2) addidit, de quibus p. XIsq. disputabimus.

C **Codex Chigianus Latinus H VIII 261** (C), liber chartaceus 90 foliorum saec. XV, continens declamationes Quintiliani minores 252–388 et inde a folio 81^v excerpta Calpurnii. Scriptus est liber una manu litteris inclinatis; tituli et subscriptiones minio picti sunt. Altera manus (C^2) hic illic scripturam corrigens quinquies sola veram lectionem restituit: 2,23 *⟨in⟩feliciter;* 9,6 *parricida⟨m⟩*; 9,15 *mala* (cf. tamen quae p. V de N dico); 10,22 *quidem;* 11,17 *filios.* Quas emendationes correctorem non e codice quodam sumpsisse sed suo ingenio usum fecisse veri simillimum videtur.

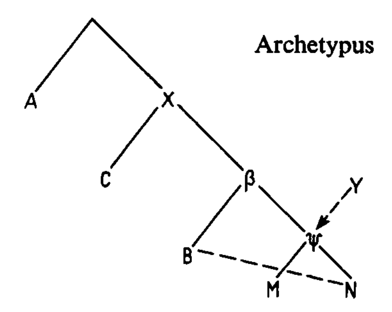
M **Codex Monacensis Latinus 316,** libellus chartaceus 19 foliorum

---

[5] Ego omnes libros per imagines phototypicas benigne mihi comparatas Lundae contuli annis 1974–75.

saec. XVI (M), sola Calpurnii excerpta continens. Correcturae paucae prima manu factae sunt. Huic libello artissime coniuncta sunt ea 16 folia **codicis Bernensis Latini 149** (N), libri N chartacei saec. XVI, quibus Calpurnius continetur[6]. In utroque libro singulis declamationibus et numeri ascripti sunt, et adnotatum est, pro quo vel contra quem oratio habita sit[7]. Quarundam declamationum tituli in MN inveniuntur, quos BC omiserunt, de qua re plura p. IX dicam. In N correcturae paucae manu prima factae sunt; semel alterius manus correctura in margine legitur, vide p. XIII.

Sine dubio iam Lehnertius in eo quod maximum est, recte intellexit, qua ratione codices inter se coniuncti essent, neque multum hoc meum codicum stemma ab eo differt, quod apud Lehnertium (p. X) invenitur[8]:

[6] Codex Bernensis liber collectaneus est, cuius ego sola 16 folia Calpurnium continentia inspexi. Lehnertius dicit: „insunt in illo collectanea Bongarsii iuridica, medica, alchymica diversae et originis et temporis".

[7] Has notulas etiam B^2 codici B inseruit, vide p. XI. Cum mihi persuasum sit has adnotationes non ab excerptore ascriptas sed manu multo recentiore (ψ vel Y, cf. supra), eas in apparatu critico accipere nolui.

[8] Moneo me non omnibus libris eadem signa atque Lehnertium attribuisse: ABC apud eum eodem modo adhibentur, at β littera Lehnertius eum librum significavit, quem ego X appello. Cetera signa primus adhibui.

Haud absurde Ritterus (in declamationum minorum editione pp. XII sqq.) credidit eum codicem, quem X littera significavi, eundem fuisse, qui in epistula Io. Ant. Campani ad Fr. Piccolominium, cardinalem Senensem, data dicitur e Germania in Italiam missus esse. Scimus enim e verbis ipsius Campani illum codicem 'centum et triginta sex Quintiliani declamationes' esse complexum, quod optime cum eo congruit, quod BC a decl. 252 incipientes 136 declamationes continent.

Stemmate proposito primum demonstrare conabor omnes libros servatos ex uno eodemque archetypo fluxisse. Quod facere posse me spero, licet solum fragmentum codicis A relictum sit. Confer sis hos locos, ubi easdem omnes libri corruptelas praebent:

	codd.	vera lectio
1,2	proximi	proximae
2,9	mittit	?
2,12	amavit	amavi
2,13	formarum	?
2,23	feliciter	infeliciter
4,12	servum	sacrum
5,11	qui	quin (*ni fallor*)
5,13	crucem	lucem
5,21	quod	cui

Mihi persuasum est neque A ex X neque X ex A fluxisse, licet hoc magis ex ea ratione eluceat, qua textus declamationum minorum in ABC traditus est quam e lectionibus in Calpurnii excerptis traditis. Ad hanc enim rem probandam iure negaveris eos locos quicquam valere, quibus A et X inter se differunt; sunt autem hi:

	A	X	vera lectio
1,5	et	at	et
1,8	occidere	occiderit	occidere
2,14	miraris	mira res	miraris
2,16	in eo est	est in eo	in eo est (?)

3,2	livor	labor	livor
4,1	Parricida carcerem petens	*om.*	
4,9	gemitum miseri	miseri mei gemitum	gemitum miseri (?)
6,2	minas venales	venales minas	minas venales (?)
6,6	quid	*om.*	

Tum eo progrediemur, ut affirmemus C et BMN (=β) ex eodem hyparchetypo fluxisse. Quod cum e locis iam supra adhibitis tum e communibus his corruptelis, licet A comparare non possimus, elucet:

	BCMN	vera lectio
7,2	ista	iste
7,21	ignem	eculeum
8,19	prodesset	prodisset
10,15	post	postquam
10,17	maior	maioris
11,1	extinctum	extinctus
12,16	noverca est alta	novercae stulta
14,4	arcem (-ce MN) enecavimus	arce me nec animus
14,9	*om.*	abdicatus

Plura afferre nil attinet. Quaerentes iam, quae ratio inter β et C intercedat, videbimus BMN ex uno fonte (β) emanasse et C ab illis separandum:

	BMN	C	vera lectio
1,2	quaedam quae	quae (= A)	quae
1,7	*om.*	ante (= A)	
2,1	quidem	idem (= A)	idem
5,18	accederent	accederet (= A *ante corr.*)	accederent
7,17	si	sic	sic

9,14	excaecare excaecasse	excaecasse	excaecasse
10,5	illa	in illa	illa
20,4sq.	*om.*	Fuit – mallet	
30,19	*om.*	novam	
35,9sqq.	*decl. om.*	*decl. habet*	

MN neque e B neque e parente eius fluxisse, sed e libro postea, ut videtur, deperdito (ψ, qui tamen ipse e β fluxit) his locis selectis, ut opinor, apparet[9]:

	B	MN	C	vera lectio
5,6	pater	paterer	pater	patiar
5,11	odit, avertitur	a., o	o., a.	o., a. (= A)
7,2	infamet	infament	infamet	infamet
10,23	malum est	malum	malum est	malum est
13,21	nativum	notum	nativum	nativum (?)
23,8	dummodo	dum non	dummodo ne	dummodo ne

Confer hos etiam locos, quibus C et MN contra B congruunt:

11,12	tamen	tam (*corr.* N)	tamen
24,16	sacerdotis	-doti C, -dotii MN	sacerdotis (?)
24,22	orbitati non iure	-tatis non iure (-tati *ex corr.* N)	orbitati suo iure
25,12	feriam an	feriant an	ferias an
37,12	liberas	libera	liberas

Huc accedit etiam 12,20 *habet* BN recte: *habent* CM. Cum necesse sit X eam lectionem praebuisse, quam CMN habent, lectiones meliores codicis B (*tamen*, *sacerdotis*, *liberas*, *habet*) coniecturae sunt, quarum duae etiam in N inrepserunt, licet de lectione *tamen* valde dubitem.

Non est autem dubium, quin ille liber deperditus, quem ψ

[9] Hoc et aliis locis de B[2] non curo.

voco, quamquam paucis locis una cum C lectiones hyparchetypi servavit, tamen et interpolatus et – ut puto – contaminatus fuerit. Atque primum apertas quasdam interpolationes eius codicis afferam:

2,10	offusciora – coloratiora	effusiora – collectiora
7,2	infament (*propter falsum illud* ista.)	infamet
11,4	fletus	fletuum C *recte*, -tui B
16,6	vos *add.*	*om.* (*lege* ⟨mori⟩)
22,15	se iam	scio B, scios C (*lege* suos)
25,10	spectata in	specta in (*lege* spes tamen)
39,5	illo (*propter falsum illud* patri)	illa
40,6	sine nobis orbatis	nisi nobis arbitris C *recte*, nisi vobis orbitas B

Semel (29,19) aperte videmus parentem codicis M variis lectionibus instructum fuisse: pro vera lectione *continet* (CN) habet B *tenet*, M *tenet continet*, neque credibile est illud *continet* e coniectura ortum esse. Sequitur, ut non solum coniecturae, sed lectiones etiam alicuius codicis in ψ ascriptae fuerint, id quod non parvi momenti videtur: nam et circiter 70[ies] in hoc tam exiguo excerptorum textu lectiones codicum MN ceteris praeferendae mihi quidem videntur, et 11[ies] titulos declamationum in MN legimus, quos BC omiserunt[10]. De origine horum titulorum quid Lehnertius iudicaverit, non satis perspicio. P. XIII adnot. 2 haec dicit: „potuerunt ei addi opera non difficili. appositi sunt eodem consilio atque ratione quo numeri adnotationesque cuius in usum declamatio scripta esse fingatur, cui plurimae quoque interpolationes debentur; nempe studium in eo collocatum est, ut omnia usui atque commoditati legentium quam maxime aptarentur, neve paulo insolentius dicta

10 Cf. adnot. ad decl. 14; 16; 39–44; 47; 49.

offensioni essent." Interpolatos igitur hos titulos Lehnertio visos credas, at in textu eos ut genuinos posuit. Equidem eos una cum variis lectionibus ex alio codice sumptos esse crediderim. Iam eos locos enumerabo, ubi lectiones codicum MN lectionibus codicum BC meliores cum A conferre possumus:

	MN	A	BC
2,9	qua	qua	quam
2,12	iudices	iudices	iudicem
3,13	negat	negat	necat
3,14	iudicasset	iudicasset	iudicasse(ind-C)
4,8	annus	annus	annos
5,7	es	es (*sec. Lehnert*)	est
5,23	displicuere	displicuere	displicere
6,6	patientis	parentis	parentis

Constant MN sexies cum A congruere, bis veram lectionem solos praebere. Huc accedunt duo (vel tres) loci: 4,1 A solus titulum decl. 4 (*Parricida carcerem petens*) servavit: pro hoc titulo in BC omisso praebent MN *Damnatus parricidii*, quod nihil aliud est quam prima argumenti verba; similiter 12,4, ubi BC titulum omiserunt, MN prima thematis verba (*Veneficii rea*) pro titulo habent. Et sic fortasse etiam de 36,13 *Vir fortis et orator* (MN, om. BC) iudicandum est. At hi loci cum iis conferri non possunt, quibus MN titulum in X, ut videtur, omissum restituerunt.

Lectiones supra enumeratas consideranti maxima earum pars per coniecturam restitui potuisse mihi videtur, sed dubito de 6,6 *patientis*. Iam ceteras eas codicum MN lectiones dabo, quas potius e codice sumptas putaverim:

	MN	BC
4,18	verbera, cibus	verberantibus
5,1	liquet	linquetur
9,20	damni	L anni
10,21	sola tu	solatia

11,16	audaciae genus	auditu agemus (-nus C)
12,15	venenum datum	vindicatus
13,2	venenum datum	verecundatus
13,16	serpebat	scribebat
15,12	tenue	tenet
15,24	ante (= *potius*)	ad te
22,5	doloris – desum	dolores – desunt
39,13	qui semper	quis est per

De titulis in MN tantum traditis haec quoque dicenda sunt: Eundem titulum, quem Calpurnii declamationi 40 ψ addidit, habet etiam Quintil. decl. min. 354, quae de eadem re composita est. At Senecae controversia 6,6, quae ea quoque de eodem themate est, habet titulum *Adultera venefica.* Ceterum neque Calpurnii decl. 6 (*Decreto reditu exul occisus*) neque decl. 37 (*Filius meretricis suae redemptor*) eundem titulum atque Quintil. decl. min. 351 et 356 habent, quamquam hae de isdem rebus scriptae sunt, et illi Calpurnii tituli in omnibus libris (excepto A in decl. 37) traditi sunt. Talis igitur comparatio nihil affert subsidii ad diiudicandum originem eorum titulorum, qui in MN tantum inveniuntur.

Transeamus iam ad considerandum, quae ratio inter M et N et B² intercedat. Constat B² permultas lectiones ex N, ut mox videbimus, sumptas in codice B inseruisse; quin etiam illi tituli, de quibus iam egimus, et adnotationes in MN factae, pro quo vel contra quem oratio habita sit, a B² exscriptae sunt. Ut circiter quinquagies lectiones codicum MN non adnotavit B², ita saepius cum iis congruit. De hac autem re audiamus Lehnertium (pp. XIII sq.) : „Qui B et Bernensem inter se comparaverit, mox inveniet ita correcturas codicis B ab altera manu factas cum verbis Bernensis congruere, ut luce clarius sit aut Bernensem ex B descriptum esse, postquam alterius manus correctiones factae sunt, aut B postea ex Bernensi esse correctum. alteram coniecturam, nempe eam, B ex Bernensi esse correctum, esse veram, inde efficitur, quod decl. 23 B omisit verba: *at ego dico meus est*, b (i. B²) et Bernensis ea praebent.“ Hoc certe

nihil probaret, siquidem verum esset, at B² verba omissa *non* supplevit[11].

Bis tantum B² lectionem adnotavit, quae ex N sumpta esse non potest: 17,18 *multari: ultam* BC: *multam* MN : *inultam* B² ; 20,6 *crede* codd. : *credo* B². At fortasse scripturam codicis N male legit. Hunc autem codicem, non M, fontem manus B² fuisse his locis apparet:

	B²N	M	B	vera lectio
22,4	vel	nec	nec	nec
24,11	remittitur	dimittitur	dimittitur	dimittitur
25,17	in vita liberis	in vita bonis	invitabo nisi	in vita bonis

Iam eos locos etiam dabo, qui probant et lectiones manus B² ex N haustas et hic illic lectiones primarias codicis B in N receptas esse:

	MN	N *corrigit in*	B	B²	vera lectio
11,12	tam	tamen (*mg.*)	tamen	–	tamen
11,19	inconstantiae	-ium	-ium	–	-ium
22,10	avo	patruo (*mg.*)	patruo	avo	avo
24,22	orbitatis non	-tati non	-tati non	–	-tati suo

[11] Lehnertius pp. XIV sqq. complures lectiones codicum BMN et manus B² enumerans cum saepe erraverit, hoc loco veras lectiones pro falsis illius dabo (numeri perspicuitatis causa ad Lehnertii editionem pertinent): 1,6 *familiae proximae* N sed corr.; 1,12 *occiderit* etiam N; 2,2 *Aethiopus* M, et ex *-ops* N; 2,7 *parentibus* etiam N; 2,13 *qua* etiam B²; 3,6 *voluit* etiam N; 3,24 *credo* etiam N; 6,17 *affecta* M; 8,2 *inquit erant* N *erant inquit* M; 9,7 *matre* N; 20,26 *peregrini cruciarius* B; 22,23 *legius eius demet* B *legis* B² (*eius demet* non corr.); C habet *legis eius demet;* 32,20 *conventa est* MN *cómenta es* s. l. N

33,16	conventa est	cómenta es	commenta es	conventa est	commenta es

Hoc addo: 14,6 ubi BC pro declamationis titulo *Calpurnius* habent, ascripsit N quoque *Calpurnius* in margine. 9,15 scripserat N *tam mala* (quod fortasse verum est), sed correxit in illud falsum *male*, quod BCM praebent. 6,9 N *indicare* scripsit, sed alia manu, quae nusquam alibi apparet, in margine *vindicare* ascriptum est, quam lectionem B^2 quoque accepit.

Et de libris manuscriptis hactenus; restat, ut de editionibus typis impressis pauca proferam. Editio princeps Calpurnii a P. Pithoeo Parisiis anno 1580 curata est, qui haec excerpta una cum Quintiliani declamationibus minoribus et (Taciti) dialogo de causis corruptae eloquentiae edidit. Constat Pithoeum et reliquias codicis A et alium quendam librum adhibuisse, de qua re ipsius verba audiamus: „Sed nec illud dissimulare volumus in illo optimo et vetustissimo codice Calpurnii Flacci vix superfuisse quartam partem: reliqua nos habuisse ex Italico exemplari non adeo vetusto." Equidem non dubito, quin hoc „Italicum exemplar" codex N fuerit, cum omnes fere huius libri lectiones proprias apud Pithoeum inveniamus, velut 7,19 *inquit erant*; 19,4 *scio me*; 20,11 *quacumque*; 22,4 *vel* (B^2N); 22,20 *es*; 24,11 sq. *dicit* et *remittitur*; 25,17 *in vita liberis*; 31,2 *pauper*. Ceterum constat illum virum doctum etiam in primis declamationibus, ubi A ad manum esset, saepius N secutum esse, velut 1,7 *ante* om. ; 2,16 *est in eo*; 6,2 *venales minas* ; 6,19 *minatur*, et alibi. Itaque cum Pithoeus lectionem quandam, quae etiam in N invenitur, ‚vetustissimo codici' attribuit, necesse est de origine eius lectionis valde dubitare.

Deinde nominandae sunt editiones J. F. Gronovii (Lugduni Batavorum et Roterodami anno 1665) et U. Obrechti (Argentorati anno 1698), quarum prior propter eximium Gronovii ingenium magni aestimanda, licet post Pithoeum nemo ante Lehnertium novos libros manuscriptos adierit. Gronovii autem merita in apparatu critico meo satis apparebunt. Sequitur editio P. Burmanni (Lugduni Batavorum 1720), qui et ipse aliqua ad textum explicandum emendandumque contulit et,

ut ait Lehnertius (p. XX), „ut lacus rivulos in se recipit, ita omnia quae priores adnotaverant atque emendaverant, congessit textuique aspersit". Deinde tres editiones textum Burmanni repetentes ut silentio transeamus, ad G. Lehnertii editionem Teubnerianam (Lipsiae 1903) venimus, quae prima omnium fundamento admodum certo librorum manuscriptorum nititur. Quamquam adicere necesse est eum haud raro libros suos male legisse. Emendationes Schultingii apud Burmannum, Dessaueri, Klotzii apud Lehnertium adnotantur.

De hac editione pauca moneo: Quoniam nihil nisi breves sententias excerptas de Calpurnii declamationibus possidemus, quae sententiae partim inter se artissime cohaerent, ita ut eas in declamatione integra quoque eodem modo iuxta positas credas quo iam in excerptis inveniuntur, partim, licet in excerptis iuxta positae sint, e diversis tamen declamationis partibus excerptae videntur, hunc modum in sententiis separandis vel coniungendis secutus sum: Earum sententiarum primam litteram grandem scripsi, quae cum iis, quae antecedunt, non cohaerent.

Restat ut eos locos pp. 1–6 enumerem, quos in A legere nequivi (v. p. I). Eas litteras vel vocabula uncis inclusi, quae hodie non leguntur:

p. 1 **14** Aet[hio]pem **15sq.** sa[nitatem; alioquin]

p. 2 **2** peccan[di – inquit] **4** [nisi – peccasse] **5sq.** [quas – descrip]tas **7** Ge[rmaniae – proc]eritas **9** [convexus] **10** [nascu]ntur

p. 3 **1sq.** [forta]sse; iniuri[a – cutem] **4** na[tura]liter **5** [nat]urae **8** p[eremit. reus] **9sq.** virtut[e – Mari]um **11** a[gis – tibi] **13** st[uprum qui roga]tus **14sq.** [mile]s tuu[s – pepercisset] **15** [Verginiu]s parricidio f[ugit, p]ropter **16sq.** fe[rro fodit. pudet] me, impera[tor: fe]minae exe[mplis mili]tem **17sq.** mi[natus – Cimbri] **19** Par[s alte]ra **20sq.** [imperator – tinxi]sti **22** que[m – minari]

p. 4 **1** [petens] **2sqq.** D[am]n[atus parricidii a]nno cust[odiatur – c]ustodi[re. ille petit, ut] public[o car]cer[e servetur.] **5sqq.** [Iubete –

umq]uam credere[m tam] **7** [carcerem in]videat? [Parum – cruciatus] **9sq.** pe[rdant, ne n]on **10sq.** torme[ntis me]is; [ne laxata vincula de]sit **11** astrin[gat]; da[mnatum] **12** lar[em habeo – n]on pa[trem], ac [ne] **14** pu[blicum – structum] **15sq.** [recipientem – Tullianumque]; f[erra]ti **17** s[tridor – suppli]cium **18sq.** dis[cunt – inge]ritur **19sq.** in[exorabili – corpus] **21sq.** [premunt – cogi]tat; parricid[io] **22 – p. 5,1** [cum – hoc]

p. 5 **2sq.** postu[lo – p]atr[e – rogem?] **5–9** [Pars – d]ebeo; [mit]ius **9sq.** pat[er – Mirabar]; qu[is] **11** od[it,] avert[itur et] **13** d[ebere r]espi[cere] **14** [illi] **17** lupan[ar veni]ebant **22** denunti[ati]onem

p. 6 **4sq.** qu[am] iniuriam ve]ndis? **8** Adules[cens – ho]spitatus **9** [velle tyranni]de. Sequuntur aliquot versus, qui legi non possunt.

LVNDAE LENNART HÅKANSON

Index brevis librorum

(De editionibus vide pp. XIII. sq.)

Brzoska, J. RE III 1371.

Håkanson, L. Some critical remarks on Calpurnius Flaccus, Eranos 70 (1972), pp. 59–71.
Some more critical remarks on Calpurnius Flaccus, Eranos 72 (1974), pp. 53–64.

Hofmann-Szantyr. Lateinische Syntax und Stilistik, von J. B. Hofmann, neubearb. von A. Szantyr, München 1965 (= Handbuch der Altertumswissenschaft II 2,2).

Lehnert, G. Bursians Jahresbericht 113 (1902), pp. 109–112 et 183 (1920), pp. 265 sq.
Das corpus decem rhetorum minorum, Philologus 67 (1908), pp. 479 sq.

Meister, F. Berliner Philologische Wochenschrift 24 (1904), pp. 234–37 (iudicium de Lehnertii editione factum).

Ritter, C. M. Fabii Quintiliani declamationes quae supersunt CXLV, recensuit C. Ritter, Lipsiae 1884.

Schanz-Hosius. Geschichte der römischen Litteratur III[3] München 1922 (1959), pp. 153 sq. (= Handbuch der Altertumswissenschaft VIII 3).

Weber, H. Zu Calpurnius Flaccus excerptae decem rhetorum minorum, Blätter für bayerisches Gymnasialwesen 33 (1897), pp. 251 sqq.
Quaestiones Calpurnianae ad explorandam elocutionem et aetatem Calpurnii Flacci rhetoris collatae, Donauwörth 1898.

SIGLA

in apparatu critico atque in praefatione adhibita

A Codex Montepessulanus H 126
B Codex Monacensis Latinus 309
C Codex Chigianus Latinus H VIII 261
M Codex Monacensis Latinus 316
N Codex Bernensis Latinus 149
X Consensus codicum BCMN
β Consensus codicum BMN
ψ Consensus codicum MN
s.l. supra lineam (addidit)

Ceterum usitatissimis tantum notis usus sum.

I. Uxor tyrannicida

Quinque cum tyranno proximi familiae puniantur. Quae habebat duos filios et tyrannum virum, tyrannicidium fecit. praemio impunitatem liberis postulavit; meruit. ex his alter occupavit arcem. et eum mater occidit. petit alteri impunitatem; contradicitur.

„Occidam“ inquit. quanta nobis ante patienda sunt, dum occidere tyrannum femina possit et mater velit! „non possum mortem filii mei videre.“ hoc est ergo, quare illum velimus occidere.

Pars altera

Petit praemium, non quod accipiat, sed quod accepit.

II. Natus Aethiops

Matrona Aethiopem peperit. arguitur adulterii.

Expers iudicii est amor; non rationem habet, non sanitatem;

INCIPIVNT (-IT A) EX CALPVRNIO FLACCO EXCERPTAE *codd.*, *et post* EXCERPTA X (decem B) RHETORVM MINORVM ABC

ci
1 tyrannida B **2** proximi *scripsi, cf. Cic. Inv. II 144* : -mae *codd.* familiae proximae *ante corr.* N | puniuntur A² | quaedam quae B MN **4** liberis *in mg.* A² : libens B **5** et A : at *cett.* : *om. Pith.* | eum : cum B | alter A **7** ante *om.* B MN **8** occidere A : -erit (-t *del.* C) *cett.* | femina *s.l.* A **11** Pars altera *in mg.* A **12** accipiat A | sed quod accepit *in mg.* A
13 Aethiopus (*ex* -ops MN) *vel* Eth- *codd.* **14** Matrona habet Aeth- A, *cf. quae scripsi Er. 1974, 54* **15** iudici A | noratione A

alioquin omnes idem amaremus. Nonnumquam incredibiliter peccare ratio peccandi est. „Non semper“ inquit „similes parentibus liberi nascuntur.“ quid tibi cum isto patrocinio est, nisi ut appareat te peccasse securius? Miramur hanc legem esse naturae, ut in sobolem transeant formae, quas quasi descriptas species custodiunt. sua cuique genti etiam facies manet: rutili sunt Germaniae vultus et flava proceritas; Hispaniae 〈...〉 non eodem omnes colore tinguntur. ex altera parte, qua convexus et deficiens mundus vicinum † mittit orientem, illic effusiora corpora, illic collectiora nascuntur. diversa sunt mortalium genera, nemo tamen est suo generi dissimilis. „Quid ergo?“ inquit „amavi[t] Aethiopem?“ est interdum, iudices, malarum quoque rerum sua gratia, est quaedam † formarum voluptas. miraris, si aliquis non sapienter amat, cum incipere amare non sit sapientis? da mihi sanos mulieris oculos: nemo adulter formosus est. periturae pudicitiae minima in eo est sollicitudo, quemadmodum pereat. proprium est profanae libidinis nescire, quo cadat. ubi semel pudor corruit, nulla inclinatis in vitium animis ruina deformis est. is demum libidini placuit, in quem non posset mariti cadere suspicio.

Pars altera

Ita non maius est argumentum pudicitiae, quod parere voluit, quam impudicitiae, quod 〈in〉feliciter peperit? vides partum laesis fortasse visceribus excussum: multum fortunae etiam intra uterum licet. vides sanguinis vitio perustam cutem; co-

1 idem : quidem B MN **3** est *om.* A (*suppl.* A²) **4** securus C (*corr.* C²) **5** sŏbolem A | transeat A (*corr.* A²) **7** rutuli AC MN | *post* proceritas *interp.* M *Obrecht*, *post* Hispaniae *Lehnert et alii* | Hispaniae A : hesperiae *cett.* **8** *lac. statui* | partae A **9** quam B (*corr.* B²) C | mittit: *an i.q.* emittit *?* : metuit *Barth* : nutrit *Burman* **10** offusciora B² MN | coloratiora B² MN **11** generi *ex* -ere A *vel* A² **12** inquid *s.l.* A² | amavi[t] *Schulting* : -vit *codd.* | iudicem B (*corr.* B²) C **13** formarum : deformium *Gron.* (*cf. l. 19*) : 〈foedarum〉 formarum *Klotz*, *Lehnert; an* poenarum *?* **14** mira res BC MN **16** est in eo BC MN **23** 〈in〉feliciter C² *et coni. Pith.* **25 sqq.** colorem – cutem *om.* A (*suppl.* A²)

lorem putas: istud fortasse infantis iniuria est. hoc ipsum, quod alte infuscatam cutem livor infecit, dies longus extenuat. nivea plerumque membra sole fuscantur, et corpori pallor excedit; quamvis naturaliter fuscos artus umbra cogit albescere. tantum tempori licet, quantum putas licere naturae.

III. Miles Marianus

Miles Marii adulescens propinquum Marii tribunum vim sibi inferentem peremit. reus est caedis. C D.

„Propinquus“ inquit „imperatoris occisus est.“ macte virtute, adulescens, et Marium vindicasti. Ubicumque periclitatur pudicitia, suam legem habet. Quid agis, tribune? tibi nondum vir est, qui Mario iam miles est? Non longe ab eo est miles, ut promittat stuprum, qui rogatus tantummodo negat. Crede, imperator, male de te iudicasset miles tuus, si tribuno pepercisset. Hanc vim Verginius parricidio fugit, propter hanc Lucretia pectus suum ferro fodit. pudet me, imperator: feminae exemplis militem tueor. Stuprum minatus est militi tuo: minus est quod nobis Cimbri minantur.

Pars altera

Miles tuus, imperator, iam aliquid impudici habet quod ad impudicitiam placet. Tu gladium commilitonis tui cruore tinxisti, quem satis fuit minari.

2 alte : ita *Pith.* | livor A : labor *cett.* **4** umbra : membra B (*corr.* B^2)
6 *titul. in mg. suppl.* A^2 **7** Marii *in* -ianus *corr.* A^2 *sed deinde* -anus *del.* **9** inquid A | **9** est ꝯō macte BC : est o macte MN **11** agis : ais *proposui Er. 1974, 54* **12** miles^2 *delere vult Winterbottom (per litt.)* **13** necat BC (*corr.* B^{2}C^2) | credo BC MN **14** iudicasse B (*corr.* B^2) : indicasse C **15** Virginius MN | parcidio A **17** militi – est *om.* A (*suppl.* A^2) *sec. Lehnert; ego verba in* A *legere nequivi* **21** gaudium B **22** cinxisti C | "*vet.* mirari" *Pith.*

IV. Parricida carcerem petens

Damnatus parricidii anno custodiatur. Qui sub noverca damnatus est, vult illum pater domi custodire. ille petit, ut publico carcere servetur.

Iubete quam primum ad illas me impiorum tenebras trahi. liceat impetrare quod non licet recusare. Ego me umquam crederem tam infelicem, ut mihi aliquis etiam carcerem invideat? Parum est tibi in cruciatus meos annus et carcer; vereris, ne quem gemitum miseri aures tuae perdant, ne non singulis tormentis meis paterni oculi fruantur, ne laxata vincula desit qui astringat. Non potes adversus damnatum iure patris uti: iam non larem habeo, non sacrum, non patrem, ac, ne damnatum esse paeniteat, non novercam. Video carcerem publicum, saxis ingentibus structum, angustis foraminibus tenuem lucis umbram recipientem. in hunc rei abiecti robur Tullianumque prospiciunt, et, quotiens iacentes ferrati postis stridor excitat, exanimantur, et alienum supplicium [ex]spectando suum discunt. sonant verbera, cibus recusantibus spurca manu carnificis ingeritur. sedet ianitor inexorabili pectore, qui matre flente siccos teneat oculos. inluvies corpus exasperat, manum catenae premunt. Quid est, quod me lex anno reservat, nescioquid diu cogitat? nimirum de parricidio, etiam cum

1 *titul. in* BC *omissum* (*pro quo* Damnatus parricidii *ex argumento* MN) *habet* A; *ego tamen sola verba* Parricida carcerem *legere potui* **2** Qui⟨dam⟩ *propter sequens* illum *legendum suspiceris, at fortasse plura exciderunt velut* qui sub noverca ⟨erat, parricidii⟩ damnatus est. **3** pubric⟨o⟩ A **6** non *del. Schulting, at intellego: liceat reo hac in causa impetrare quod aliis in causis reis non licet recusare* | "*vet.* excusare" *Pith.* **8** meus A^2 | annos B (*corr.* B^2) C **9** vereris *s.l.* A | miseri mei gemitum BC MN **11** non : nos B (*corr.* B^2) **12** iam *om.* A | sacrum *Gron., cf. Quintil. Decl. min. 159,2 Ritter:* sacra maiorum, deos penates : servum *codd.* **13** non *om.* A *signo addito* **15** coniecti *Pith.* **16** -que A *sec. Pith., et rhythmo commendatur* : *om. cett. Lehnert* | postes A : *om.* B (*suppl.* B^2) : pstis *ante corr.* C **17** excitat *om.* B (*suppl.* B^2) | [ex]spectando *Gron.* **18** verbera cibus : verberantibus B (*corr.* B^2) C **19** sedet : sed A **20** flente ~~inexorabili~~ siccos M **22** diu : adhuc *Pith.* **22 sq.** etiam – liquet : *malo* etiam cum liquet, non creditur

creditur, non liquet. Aestimate, iudices, quid fugiam, qui hoc postulo! Quid hoc est, iudices, a patre parricida non timeor? Dicam „saevite“ cum rogem? dicam „misereminі“ cum carcerem rogem?

Pars altera

Egone secretum isti conscientiae dabo et ibi te patiar includi, ubi non erubescas? dignus es, parricida, dignus es videre patrem, si tam grave putas, ut vel carcerem malis. Debeo, iudices, debeo tandem agere mitius pater, si tam graviter sibi damnatus irascitur. Mirabar, si quis tantum sceleris auderet, qui⟨n⟩ contemnere carcerem posset. Fugit, odit, avertitur et limen patris execratur: ignoras profecto sortem tuam, si putas aliud iudices debere respicere, quam quod nolis. hanc lucem patere, si gravis est, hunc diem, si odisti, vide. Nihil illi adversus patrem liceret, si parricida non esset.

V. Leno

Iuvenes frequenter ad lupanar veniebant. cum his leno frequenter denuntiasset, ne accederent, foveam fecit et complevit ignibus. adulescentes cum venissent, exusti sunt. accusatur a parentibus eorum leno laesae rei publicae.

„Denuntiavi“ inquit: dii boni, quantum ausus est, cui ne post denuntiationem quidem creditum est! Fuit in illis summa pietas: placuere patribus; summa frugalitas: displicuere lenoni.

1 linquetur B (*corr.* B^2) C | Aestimate iudices *Pith.* : aestima aliud BC MN (A *legi nequit*), *cf. Quintil. Decl. min. 195,1 Ritter:* aestimate, iudices, quid timuerint, qui hoc fecerunt. **6** patiar *Pith.* : pater BC : paterer MN **7** es^1 A (*sec. Lehnert*) MN : est BC **10** irascatur MN | auderet MN : -iret *cett.* **11** qui⟨n⟩ *scripsi Er. 1972, 61* : ⟨nisi⟩ qui *Schulting* | avertitur odit MN **13** recipere *ante corr.* N | lucem *Gron., cf quae scripsi Er. 1974, 55* : crucem *codd. Lehnert* **15** ⟨et⟩si *Pith.* | est B (*corr.* B^2)
18 accederet A *(sed corr.)* C **19 sq.** apparentibus A **20** eorum *s.l.* A **21** inquid A | cui *Burman* : quod *codd. Lehnert* | nec C | post *ex* potest A **23** parentibus MN | displicuerē MN : -cere *cett.*

Tu te iure audes defendere? nihil ei licet, in quem nihil non licet. „Denuntiavi“ inquit: novimus lenonum minas venales. „Iniuriam“ inquit „faciebant mancipiis meis.“ quid enim aliud in his quam iniuriam vendis?

Pars altera

Vbi quid futurum est denuntiatum, culpa patientis est.

VI. Decreto reditu exul occisus

Adulescens dives nobilis hospitatus apud exulem. exul scripsit senatui velle se indicare de affectata tyrannide. senatus revocandum censuit hoc divite contradicente. dum revertitur exul, occisus est. accusatur dives affectatae tyrannidis.

Intercepisse te putas indicium? ipse fecisti. Secundum sententiam divitis pauper non est reversus. Dicturum se de tyrannide pollicetur: quid vis suspicemur? Tu nihil nuntias, sed, unde venisti, venerunt epistulae consecutae. sed cur de publico statu mandare hospiti noluit? Putatis illum contradixisse? confessus est. Sceleratis ingeniis et plus quam civilia cupientibus non dominari instar servitutis est. iam pridem [te] arci nostrae tua fortuna minitatur. supra civilem hanc peraequationem divitiae te elevaverunt. Non sine exemplo timemus: in Manlio quondam potuisse damnatum est.

2 minas venales A : venales minas *cett.* **5** Pars altera *om.* A **6** quid A : *om. cett.* : ubi, quid f., est *e.q.s. Lehnert, sed* quid = *aliquid* | denuntiatur C | patientis MN : parentis *cett.*
7 xul (*evan.* e) A | occisus *om.* A *et post l. 9* senatui *add.* **9** vindicare B² MN (*corr.* N²) | affecta B (*corr.* B²) C M **10** censuit non hoc A (*sed* non *del.*) **12** puta B | fecisti *sc.* indicium, *ut iam Burman explicavit coll. Ov. Her. 16, 241* **13** *post* tyrannide *nunc finit* A *licet sequantur pauci aliquot versus, qui legi non possunt* **14** suspicemur : "*vet.* pollicemur" *Pith.* **15** unde *Gron.* : inde *codd. Lehnert* | epistulae ⟨te⟩ *Gron.* **18** [te] *Lehnert* | arci nostrae : "*vet.* archonta" *Pith.* **19** minatur B MN **20** elevarunt B MN

Pars altera

Non intellego, quemadmodum infamet iste sententiam meam; ego si auditus essem, ille non esset occisus. Inquieta res est homo, cui iam in deterius nihil superest. Egerat mecum illic multa de iudicibus, de ignominia sua. prodam necesse est affectus hospitis mei: hoc tyrannis videbatur.

VII. Dives imperator

Pauper et dives inimici. pauperi duo filii. dives imperator creatus. rumor ortus est prodi rem publicam a pauperis filiis. utrumque torquens pernegantem necavit, corpora eorum extra vallum proici iussit. quae hostes sepelierunt et recesserunt. pauper accusat divitem caedis.

Numquam, iudices, contra istum tutior veni: quicquid auferri potuit, amisi. Soli omnium torti sunt, donec mentirentur. Ita laniatos miseros, ita confusis lineamentis proici iussit, ut iam nec pater posset agnoscere. miramini, si ab hostibus sepulti sunt? nullos sic ab isto esse tortos nisi captivos putarent. Proditores putas, quos tam misere tamque crudeliter punitos hostis non vindicavit? „Pauperes erant“ inquit „et ideo potuere corrumpi.“ age, qui nescit illos ideo perisse, quod divitias nimis oderant? Super eculeum corpus extenditur, et irato imperatori tortor non sufficit. uritur, et flagella ignibus adiuvantur. quaeritis exitum? pernegavit. tortor inimicus tamen, quod

2 infament MN *Lehnert* | iste *sc. accusator, scripsi, cf. Er. 1974, 55* : ista *codd.* **5** indicibus *ante corr.* N **6** tyranni *nescioquis, Lehnert; intellego:* hoc *(i.e. quod passus est)* tyrannis videbatur *sc. ei, nisi forte excerptor omisit aliquid ante* prodam *e.q.s. ad quod* hoc *spectabat* **10** negavit C (*corr.* C[2]) **15** liniamentis C **17** sic : si B MN | putarunt *Gron. fortasse recte* **19** *signum interrogativum cum* M *posui* | inquit erant N **20** quis *Meister* **21** eculeum *Gron., Schulting, cf. quae scripsi Er. 70, 1972, 62* : ignem *codd. Lehnert*

quaerebat, invenit, nos proditores, qui pro te, patria, etiam sub isto militavimus.

Pars altera

Negas potuisse corrumpi? pauperes fuerunt. negas voluisse prodere? inimici. Non possum tibi proditionis argumentum afferre praesentius: quamdiu vixere, pugnatum est. Cum mihi civitas mandaret imperium, quo malo laboraret, intellexit. imperatorem me fecit inimicus.

VIII. Demens ter triumphalis

Ter triumphalis, ter consularis, cum haberet liberos aeque ter triumphales, ter consulares, suspendit se. liberatus a liberis ab iisdem reus fit dementiae.

Omnium calamitatum materia est homo diu felix. nesciunt stare successus, et quotiens prodire felicitas non potest, redit. Mori volo; quid me iam fortuna custodit?

Pars altera

Ter consulatum gessisti, ter triumphasti; licet iam velit fortuna mutari, in illius potestate non est fuisse. Quis timeret fortunam, nisi prodisset?

IX. Pater excaecatus

Cum luxurioso filio pater abdita matre secessit in secretum. excaecatus rediit. petit a filio talionem. mater se fecisse dicit.

1 patriam BC (*corr.* C2) **4** ferunt B **5** Non : *fort.* Num
11 libertus a libertis BC (*corr.* B2C2) **15** quid : cui *Pith.* (*qui etiam* quo *coni.*), *Meister; verba tradita bene se habent:* quid (= *quare*) me iam *(i.e. cum senex sim et summam felicitatem iam viderim)* fortuna custodit *(i.e. prohibet, ne moriar)*? **18** non est *om.* B (*suppl.* B2) | Fortunam timeret *ante corr.* M **19** prodisset *scripsi, cf. Er. 1974, 56* : -esset *codd.*

Invenit, iudices, pessimus adulescens, quomodo utrumque excaecaret parentem. Quid te secreto fecisse credamus? matrem in foro excaecas. Non vis pro matre verum dicere, cum illa pro te mentiatur. In tantam iuvenis processit amentiam, [ut] propter illum pater ut perderet oculos, mater odisset. Tu me, mulier, excaecare potuisti, quae nec parricidam potes? Vt innocens sis; dum excaecaretur pater, exspectasti? „Non feci" inquit. non crederem, si confitereris. talis es, adulescens, ut excaecare volueris pạtrem, ut et excaecari velit mater. quam sceleratus es. plus te pater odit, quam eum, a quo excaecatus est. Tantum ausus est integro patre; quid facturus est inter duos caecos? Quam miser est pater, cui verum dicendum est, quam misera mater, cui mentiendum! Non eruit oculos quisquis laborat, ut hoc fecerit. Cuius crimen est excaecasse patrem, patrocinium excaecare matrem. Qui fieri potuit, ut mala fuerit uxor, quae tam bona mater est? „ego feci." non sceleris, sed matris ista confessio est.

Pars altera

Si neganti, iudices, non vultis, quod proximum est, credite confitenti. Sed si difficile est fateri, etiam cum feceris damni paulum, ⟨...⟩

1 quomodo *Pith.* : quando *codd.* **4** tantum MN | amentia MN | [ut] *delevi, cf. Er. 1972, 62, praeeunte Schulting ("alterutrum* ut *est inducendum")* **6** parricidam C² : -da *cett.* **8 sq.** *textum traditum sanum putat Winterbottom (per litt.)* **9** nolueris B MN | ut et excaecari velit mater *scripsi, cf. Er. 1972, 62sq.* : aut te excaecare velit pater *codd. Lehnert* **10** eam a qua *Gron. signo interrogativo post* est *posito; vide quae scripsi Er. 1972, 63. si quid mutandum, fortasse* quam ⟨quam⟩ scel. es, plus (= *num plus*) *e.q.s.* **11** quid : quod MN **14 sq.** *cf. Sen. Rhet. 97,20 Müll. (Winterbottom)* **14** excaecare excaecasse B MN *Lehnert* | patrocinium : patronum B MN *Lehnert* **15** ut tam mala N (*quod in* ut male *corr.*) *et arridet* tam mala : mala C² : male *cett.* **16** iste C (*corr.* C²) **19** negat B (*corr.* B²) C **20** Sed si : etsi *Schulting commate post* confitenti *posito, cui olim (Er. 1972, 63 sq.) assentiebar, at nunc lacunam suspicor* | fateri : confiteri *ante corr.* N | damni : L anni B (*corr.* B²) C

X. Pater receptis oculis

Cui erant tres filii, amissis duobus flendo oculos perdidit. somniavit se recepturum oculos, si tertius filius perisset. somnium uxori indicavit, illa filio prodidit. suspendit se adulescens, pater recepit oculos. repudiat uxorem. agit illa iniusti repudii.

Ante omnia hoc ad vos meae defero infelicitatis, quod videre coepi, si spectatores oculi tertiae redeunt orbitatis; qui calamitatibus cesserant, parricidio reverterunt. Mirabar profecto, quod in utriusque orbitate solus pater oculos perdidisset. Iussus sum videre, postquam spectatorem tertia orbitas non habebat. Numquid discutiunt recti necessitatem, qui aliquid amore fecerunt? Cessate parumper, exhausti fletus, differ aliquantum, saucium lumen: decet esse oculos duriores, qui scelere reverterunt. Nullum in tali calamitate ab uxore solacium: miserationem meam tunc habuit, post⟨quam⟩ coepi monere de filio. horret referre animus quod paenitet indicasse. Nec remedia quaerenda sunt, ubi maior⟨is⟩ supplicii sanatio. „Gratulandum patri est, quod non filius somniavit. debet hoc sola mater audire, vel ut filio caveat, vel ne mariti doleat caecitatem." arcesso coniugem: „iam" inquam „esse caecus cupio. Etiam nunc apud me latet quod sola tu nosti." Subito aspectu somnii in metus veni, et, fateor, de filio quidem timui, sed de matre non credidi. Nullum impatientius malum est quam invidia cum calamitate. qui, ut scelerate viderem, non recepi oculos, sed perdidi caecitatem, vidi miser primum quod ulti-

2 filiae missis B (*corr.* B[2]) C **5** in illa C **7** si (= *siquidem, quoniam*) : sic *Pith.*, *Lehnert* : *del. Gron.*, *Obrecht* | peccatoris C **9** perdidisse C **11** numquid qui B (*corr.* B[2]) C | discuntiunt *ante corr.* B **12** cessare B (*corr.* B[2]) C **13** lumen : *nota sing.* | dicet B (*corr.* B[2]) **14** ~~necessitate~~ calamitate M **15** post⟨quam⟩ *Schulting, cf. quae scripsi Er. 1972, 64* **16** et horret B MN : orret C **17** major ⟨is⟩ *Gron.* **18** filium B (*corr.* B[2]) **20** acderso MN, *cf. adnot. ad 16, 12* | caecus esse MN **21** sola tu B[2] MN : solatia BC | Subito aspectu *insolite dictum pro: cum subito videre coepi* **22** quidem C[2] : quid est BC : quod est MN **23** est *om.* MN

mum videram: pendebat extinctus, et contentus laqueus adulescentis colla tenuabat. pro nefas! haec in filium cum oculis meis venerant. O quam putasti nec maritum posse sanari! Iam tempus est fletuum, immo iam tempus est caecitatis.

XI. Damnati adoptivi

Pauper et dives inimici. pauperi tres filii. quodam tempore visi sunt amici. petit dives a paupere filios in adoptionem et accepit. unus in adulterio deprehensus est et occisus, alius affectatae tyrannidis reus factus est damnatus. tertium pauper repetit. dives contradicit.

Nihil tamen praeter luctus meos gravius quam quod, ubi odia nihil fecere, videatur amicitia plus nocere. Quicquid esse potuit in paupere, totum dives accepit. qui si bonum animum in adulescentes meos tenuit, filios ambo perdidimus. Novum audaciae genus: tyrannidem affectat pauperis filius. Vtinam sic filios perdidissem, ut queri de fortuna liceret! dolere integre non potest, qui urgetur irasci. Scio, quales habuerim: et inimico et diviti placere potuerunt. Divitiae inconstantium animorum [in] summa pernicies. ⟨....⟩ vel velle ad me redire vel nolle: si vult, non delectat qui retinetur invitus; si non vult, iam timeo,

1 extinctus *Pith.* (*qui etiam* ex tigno) : -um *codd.* | contemptus laqueos adulescentes C **2** proh *codd.*, *sic semper* **3** *an* O quam optasti? **4** fletui B : -us B² MN, *cf 10, 12 et ThLL 6, 902, 21 sqq.* **10** *fort.* est ⟨et⟩ *ut iam Pith.* | paupere petit C : pauper petit B (*corr.* B²) **11** CD B **12** tam C MN (*corr. in mg.* N) : iam *Pith.*, *Lehnert, at prodosin omisit excerptor, ut vid.; cf. 34,3* **13** facere B (*corr*, B²) C **16** audaciae genus : auditu agenus (-mus B) BC **17** filios C² : -ius C : -ium *cett. Lehnert* **19** inconstantiae MN (*corr.* N) *et* A *("vet,") sec. Pith.* **20** [in] *delevi cum Pith. et lacunam statui; fort.* ⟨fac eum⟩ *vel tale quid supplendum, ut Schulting suspicatus est* **21** tenetur B MN

quod divitias amare coepit. Permissae licentiae magna securitas est potestas cum moderatione. Recordare, quantis meis redemerim malis, ne adhuc videremur inimici!

XII.⟨...............⟩

Veneficii rea torqueatur, donec conscios indicet. Amissa uxore, ex qua habebat filium, duxit alteram et de ea suscepit filiam. adoleverunt ambo infantes. repente ambiguis signis perit adulescens. pater uxorem accusavit et damnavit. cum torqueretur, filiam sibi consciam dixit. petitur puella ex lege ad poenam. adest ei pater.

Noverca filios nostros aut insimulatione persequitur aut veneno, quae scelus suum et in domo veneficae et in suppliciis docuit parricidae. Adoleverunt ambo, sed minor filia et praeter sexum multo fratre simplicior. In uno utriusque mortem videtis: cum periit adulescens, et fratri venenum datum est et sorori. O novercae stulta crudelitas: amasset et consciam putaremus? pro nefas! conscia dicitur, cui frater perit! Cur, postquam adolevit puella, est interemptus adulescens? tamdiu ergo fuit novercae quieta crudelitas, quamdiu aetas illius ad persuasionem conscientiae perveniret? modum non habet iracundia mentiendi.

1 quod : *cave ne pro* ne *dictum accipias (H-Sz. 582)*; *potius sic explicandum:* si non vult, iam (= *iam nunc*) timeo *(sc, ne ille quoque pessum eat)*, quod *(= quoniam)* d.a.c. | permissae licentiae = *iuveni immodice et intemperanter viventi, ni fallor* **2** redimer in C: -eri in C² **3** videremur *Gron.* : redimeremur *(e l. 2) codd.*
4 titul. *om.* BC : Veneficii rea *ex argum. suppl.* B² MN; *cf. praef. p. 10* **6** quo C | altera C **11** veneno *ex* -um M **12** docuit : *cf. 14, 13* **14** frater C | utrius BC | mortem videtis *scripsi* : mentem videris *codd.* **15** fratri *scripsi* : patri *codd.* | venenum datum B² MN : vindicatus BC, *cf. 13,2* **16** novercae stulta *Obrecht* : noverca est alta *codd. Lehnert* **17** frater : pater B (*corr. in mg.* B²) | periit B (*at* perit *hoc loco vel perf. vel praes.*) **19** quieta novercae *ante corr.* N | quamdiu = *donec* **20** perveniret *Francius* : -venerit (*ex* -int B) *codd. Lehnert at imperf. sensu (finali) commendatur* | habent CM

XIII. Medicus tyrannicida

Tyrannicidae praemium. Tyrannus suspicatus sibi venenum datum ab eo medico, quem in arce habebat, torsit eum; ille pernegavit. misit ad medicum civitatis. dixit datum illi ab illo venenum, sed se remedium daturum. dedit poculum, quo exhausto statim periit tyrannus. contendunt de praemio.

Absit, sanctissimi iudices, ut hanc vos fidem tyrannicidii detrahatis, quam et medicus confirmaverit et tyrannus. Confingunt nocendi voluntatem, postquam sanandi rationem perdiderunt. Poenas meas hinc cogitate, in quibus nec ira nec natura cessavit. tolerabilis vis est, ubi ad consuetudinem mali causa necessitatis emergit. Praemium consequitur qui ausus est et confirmare meum venenum et suum remedium polliceri? Vltio quidem illa, non quaestio. tyrannus venenum quaesivit? se vindicavit! O quam facile † gerunt persuasiones illecebramque in contrarium transferuntur † virus serpebat interius et artus omnes longa poenarum dilatione languebant: veneficium iam tyrannus agnoverat. quia instantem interitum sentiebat, festinans medicum flagitabat. Vnde venenum tam celeriter praeparasti? dicis forte „maior mihi dandi veneni fiebat occasio, quae ex ipsius voluntate veniebat". nativum hoc genus

2 venenum datum B² MN : verecundatus BC, *cf. 12,15* **5** exaustu C **6** perit C *quod fortasse ubique pro* -iit *scribendum* **9** rationem *W. Schaub* : rem BC : remedium B² MN **10** cogitare C **11** tolerabilis e.q.s. : *cf. Weber 8; ThLL 5², 478, 72* **12** consequetur *Pith.* **14** quidem : quid B (*corr.* B²) C | se *Gron.* : sed *codd.* : veneum ⟨non⟩... sed *Gron., Lehnert fort. recte, sed cf. quae scripsi Er. 1974, 57* **15** faciles *Burman* | errant *Gron., Obrecht* | inlecebram quae C **16** transferunt ut B² MN : o q.f. gerunt (*vel* regunt) p. illecebrae ⟨ver⟩umque i.c. transferunt! ut *proposui Er. 1974, 58.* | serpebat B² MN : scribebat BC | arctus B : arcus C **18** *post* agnoverat *puncto, post* sentiebat *commate distinxi* **20** veneni B² MN : bene BC **21** nativum : notum B² MN

⟨ti⟩moris est, ut ex sensu priore ad cuncta cautior sollicitudo procedat. nonne iam apud tyrannum cuncta suspecta praesens formido faciebat? Medicum tota arce clamabat, quasi ego de tyrannicidio non negassem. In arce me nec animus deseruit nec venenum.

XIV. Abdicatus patrem liberans

Addictus feneratori serviat. Abdicatus de bonis paternis nihil habeat. Libertorum bona ad patronos pertineant. Quidam ex duobus liberis alterum abdicavit. ⟨abdicatus⟩ addictum postea creditori patrem redemit et manumisit. quo mortuo ambigunt de bonis abdicatus iure patroni et filius, qui in familia permansit.

Equidem nec avarum me fuisse nec impium docui, nam et redemi patrem et manumisi. „Abdicatus es“ inquit. en quem putes doluisse casum meum! Filius dicit beneficio parentis se esse nutritum, eius indulgentia libertatem civitatemque sortitum; at haec ipsa patronus liberto suo contulit, quae filius a parente percepit. proinde beneficium hereditatis filio datur, patrono redditur. Addictus numquam sperat libertatem; negligenter enim et contumaciter servit, qui servire non novit. Quid mihi abdicatorum obicis legem? ego si quasi filius experirer, merito ut abdicatus expellerer; utor patroni actione, non filii.

1 ⟨ti⟩moris *Gron., Obrecht, cf. quae scripsi Er. 1974, 58* : moris BC : mortis B² MN **2** cuncta *bis* MN **3** clamaba⟨n⟩t *Burman, Lehnert* **4** arce me nec animus *scripsi Er. 1972, 65* : arcem (-ce B² MN) enecavimus *codd.* **5** venenenum M
6 *pro titul. habent* BC Calpurnius (*quod iuxta titul. in mg. add.* N); *titul. suppl.* B² **7** Addictus (*ex* Abdicatus N) B² MN : Adductus BC | fenerator C **9** ⟨abdicatus⟩ *Gron.* **11** qui⟨a⟩ *Klotz, Lehnert* **13** me *s.l.* N **14** quae B (*corr.* B *vel* B²) C **15** dolens se (-en- *in ras.* C) B (*corr.* B²) C **17** ad BC **18** perinde B MN **21** filium B (*corr.* B²) C

Quid enim, si non esset manumissus? peculium servi mei peteres? specta defuncti condicionem, quae fuit mortis tempore, non quae aliquando praecessit. Sistitur venalis pater; non festinat hic bonus filius? non denique metuit, ne illum redimat abdicatus? filius incolumi dignitate non potuit explicare quantum abdicatus explicuit? Quotiens se pater paenitere confessus est, quotiens de huius impietate conquestus! utinam licuisset addicto exercere ius patrium! esset hic abdicatus, hic filius. Bona ipsa meo sunt labore quaesita; unde senex testari noluit, ne mihi quasi suum relinqueret, quod meum sciret. tu illud prius consumpsisti patrimonium, illud amplum, illud quod ⟨d⟩uobus parabatur heredibus. ego postulo tenue, libertinum, quod vix sufficit ipsius funeri. hic enim quando sepeliet iacentem, qui noluit redimere venalem?

XV. Ter fortis desertor

Desertor capite puniatur. Ter vir fortis militia vacet. Praemium victor imperator accipiat. Ter virum fortem imperator coegit ad bellum. coactus deseruit. imperator praemio impunitatem desertoris petit. desertor contradicit.

Aequo animo imperator ferat, si, quem virum fortem senserat obsequentem, desertorem videat contumacem? Nec poenam possum recusare post culpam nec veniam sustinere post gloriam. Miserum me, cuius nec infamia potest latere nec gloria! Non ante rem publicam quam me ipse deserui: et armis

1 *post* manumissus *et post* peteres *signum interrog. posui* | peteres MN : -eris BC **3** processit B : aliquam depraecessit C **4** *et* **6** *signa interrog. posui* **5** abdicans B (*corr.* B^2) **7** impietate *scripsi Er. 1972, 65 sq.* : simplicitate *codd.* | utinam : ut B (*corr.* B^2) **9** testari B^2 MN : -are BC *Lehnert* **12** ⟨d⟩uobus *Gron.* : nobis *codd.*, *Lehnert* | tenue B^2 MN : -net BC **13** quando: quomodo *Burman, at* 'quando sepeliet?' = '*numquam sepeliet!*' | saepe licet C
16 milia B **17** *ante* coegit *habent* BC impunitatem desertor *(e l. 18)*, *del.* B^2 **18** praemio *ex* -ium M **20** quem : que C **22** possunt B (*corr.* B^2) C **24** ante : ad te BC | armis *Pith.* : annis *codd.*

et telis honestissimum corpus oneravi et, quod non sine piaculo factum est, consecrata iamdudum arma deposui. Sto et pugno pro legibus; aliter enim fortiter facere iam in hac aetate non possum. Grata sunt ei crimina desertoris, apud quem nihil valuerunt privilegia viri fortis. Novum genus damnationis ignoscere. ⟨Mori⟩ volo. cur enim dubitem per infamiam senex emori, qui etiam iuvenis optavi saepe ⟨per⟩ gloriam?

XVI. Rapta tacens

Lex raptarum. Rapta producta ad magistratus tacuit et flevit. magistratus de raptore supplicium sumpsit. puella se interemit. reus est magistratus, quod causa mortis fuerit.

Reum caedis unius arcesso, qui duos pariter occidit. Aditus huic reo misericordiae clausus est; quid enim sperare poterit a lacrimis? Iuvenis etiam facie liberalis, qualem nemo non sibi aut filium optet aut generum. is cum puellae peteret nuptias, diu peteret et iam sperare coepisset, festinavit ut amator et – quid dicam – „rapuit“ an „duxit“? virgo, quod solum potuit, nihil questa est. Quis non inhorruit, quis tecum, puella, non flevit? Dicat nunc „libuit et licuit“: civis haec, an regis oratio est? nec erat arbiter iudicii sui sed minister alieni. „tacuit“ inquit; o mira et muta sententia! omnes sciunt lacrimas ex uno

1 quod non – est : *non de armis depositis, sed quadam breviloquentia de consecratis armis temere sumptis (et deinde depositis a desertore) dictum est* **4** ei *Pith.* : et *codd., Lehnert* **5** valuere B **6** *post* ignoscere *interpunxi et* ⟨mori⟩ *supplevi Er. 1972, 66* | ignoscere vos nolo (volo *in mg.* N) MN **7** saepe : *nempe ter fortiter fecerat* | ⟨per⟩ *Pith.* | gloria C

8 *pro titul. habent* BC raptarum **9** *de numerorum variatione voc.* magistratus *v. adnot. ad. 34,1* **12** accerso MN *cf. adnot. ad 10,20* | quid vos BC **14** etiam: "*non animo tantum*" *Schulting* | facile B (*corr.* B^2) | qualem *Pith.* : -lis *codd.* **15** optet *Gron.* : -at *codd. Lehnert* | *post* generum *fort. cum Gron. commate distinguendum.* | peteret : -eres C **16** peteret : -erent B (*corr.* B^2) **18** puella *vocativum esse monui Er. 1974, 59.* **19** civis *Burman, cf. quae scripsi Er. 1974, 59, et adnot. ad 36,10* : cuius *codd., Lehnert*

misericordiae fonte manare, in amore vel maxime, nam isdem oculis, quibus amatur, et fletur. Miser ille, quem nullo accusatore punisti, miserior illa, quam te vindicare simulasti. Quis te, oro, poterit aut liberare flentem aut flere damnatum?

XVII. Paedagogus cruciarius

Civitatem peregrinus usurpans veneat. Pauper et dives inimici. visi sunt in gratiam redisse. pauper accusatus peregrinitatis venit, emit eum dives et paedagogum filio dedit. adulescens in adulterio deprehensus occisus est. agitur paedagogus in crucem. appellat tribunos de iniusto supplicio.

Equidem, iudices, propitium mihi divitem semper optavi. totum me divitis fidei, et ante quam redimerer, addixi. Audio me subito peregrinum, quod nec pater ipse nec mater aliquando prodiderat, nec denique umquam inimicus dives obiecerat. Filio me luxurioso iam et petulanti dedit, quamvis omnia pater ipse curaret et regeret. Imploro auxilium, quod vestri maiores servis iam natis reliquerunt. unum non est in servitutem nasci et libertate multari. Statim credidisti fidum et idoneum iudicasti, sed non esse felicem iam tum scire potuisti. „Occisus est" inquit „filius meus". si iniuria, interfectorem argue, si iure, leges. Ego illum adulterum feci, credo, luxuria mea servus novicius et pauper ante quam servus. Multa largiebaris, indulgebas omnia, nihil umquam negabas.

1 manere C | amore : amaro B (*corr.* B[2]) C
5 cruciariarius MN (*ex* -ciarius N; *deinde rursus in* -ciarius *corr.*)
6 veneat MN: -iat BC **7** rediisse B **10** tribunus C **13** subitum *ante corr.* B **15** omnia et pater B MN **17** servitute *Pith.*, *Lehnert*, *cf. quae scripsi Er. 1972, 67* | libertate multari *Pith.* : -tem ultam BC : -tem multam MN : -tem inultam B[2] **18** Statim : *an* satis? **22** larguioris B (*corr.* B[2]) : largiueris C

XVIII. Armati abdicati

Abdicati ad curiam convenerunt armati petentes revocari. unus ex patribus contradixit. filius eius se interemit. idem suadet, ut recipiantur.

Peto, ne indulgeatis irae domesticae, cum me videatis publicae paenitere sententiae. nam, sicut in vita numquam errare felicis est, ita errorem quam primum emendare sapientis. Parentum illa deliberatio fuit, haec iam cunctatio parricidarum est. „Aetate lapsi sumus, egestate correcti. in hoc vos exoramus loco, in quo etiam hostes superati non frustra supplicaverunt.“ Ego ille tristis et saevus, cum abdicarem tamen flevi et semper ex eo, licet tacitus, ingemui et opportunum ius restitutionis optavi. restituet nobis filios auctoritas publica tamquam alia natura. Vereor iam, P. C., ne sapientior videatur et cautior ille abdicatorum senatus. fateor, armatorum facie non immerito terremur; ⟨minantur⟩ enim suam mortem. Quemadmodum possum, te, fili carissime, vel in morte revocabo, inferam maiorum sepulcris et elogio, quod optasti, nomen inscribam.

XIX. Abdicatus immolandus

In pestilentia responsum est finem futurum immolato eo, qui patrem non haberet. offert se abdicatus. qui abdicavit, contradicit.

2 convenenerunt C **5** ne *Schulting, cf. quae scripsi Er. 1972, 67* : ut *codd. Lehnert* | publicae C. *Pith.* : -ce *cett.* **8** cum statio B (*corr.* B²) | parricidarum MN : -diorum BC **9** sumus : *cf. quae scripsi Er. 1974, 59sq.* **11** saevus B² MN : serius BC | abdicarer B | et² – ingemui *om.* B (*suppl.* B²) **12** rus C **13** vobis MN **14** cautior *scripsi Er. 1972, 67* : certior *codd.* **16** ⟨minantur⟩ *supplevi* : ⟨fatetur⟩ *Dessauer, Weber, Lehnert* | sua morte B² MN **18** nomen : "*elogio, vel titulo sepulchrali inscribam meum quoque nomen, ut appareat me, licet abdicaverim te, patrem tuum fuisse*" *Burman*
19 abdicat B (*corr.* B²) C **21** contradici C

Amplexus sum mortem usque adhuc necessariam, nunc etiam gloriosam. Mori prohibes et intervenis, quominus spiritum, quem fortunae meae debeo, patriae profundam. Quotiens te video, totiens me scio patrem non habere.

XX. Prostitutus ex geminis

Ex duobus geminis alter prostat, alter reddit in senatu causas mortis voluntariae.

Vtinam quidem, P. C., mori vellet frater! Homini verecundo cur necesse est, ut ea de germano meo dicam, quae tanti habeo perire ne videam? nostis nos, P. C.; etenim pluribus noti sumus, quam et aetas et verecundia postulat. Raptus est mihi frater pessimis comitibus et perditis. duce namque luxuria et subremigante seu potius velificante nequitia in illos impudicitiae scopulos et ipsa famae suae naufragia delatus. Pro deum atque hominum fidem! qua in civitate prostitui licet, mori non licet? an utrumque congruere aestimatis huic ordini, et vitam turpem permittere et ab honesta morte prohibere? Vivere non sustinerem, si hoc in mea vel sorore vidissem. Improbi flagitatores, qui detrimenta pueritiae suae mutuo dedecore compensant.

XXI. Pictura viri fortis

Virorum fortium facta pingantur. Viri fortes de praemio armis contendant. Fratres fortiter fecerunt. pater a minori petit, ut maiori cederet. non impetravit. proelio interfecit maiorem

2 gloriosum C **4** scio me N
6 alter[2] *om.* B, *post* reddit *suppl.* B[2], *sic* MN **9** cur *Burman* : cui *codd. Lehnert, qui lacunam ante* Homini *suspicatus est; cf. 29,4 sq.*
10 etenim *om.* B : enim C **12** ⟨a⟩ pessimis *Gron., haud scio an recte* : pessimus B (*corr.* B[2]) **17** pomittere B : pro- MN
22 minore MN *Lehnert* **23** imperavit C | interficit B MN | maior C

minor. petit praemio, ne facta pingantur. pater contradicit.

Si quid precibus contra filium meum possem, domi monere quam publice maluissem. nihil audeo filio dicere, quam quod ab ipso nuper audivi: leges uti valeant. Fuit ille amator et cultor suorum et qui mori mallet quam quicquam mali facere. „Cede fratri, cede vel patri; victor eris, mihi crede, si cesseris." Didici salvis legibus parricidium posse committi. cetera iam non sunt narranda, pingenda sunt. Vana et inepta formido est videre non posse quod feceris et colorem timere peius quam sanguinem. simuletur hoc factum non tantum colore, sed aere, si possit, et lapide et quaecumque nostrorum corporum materia vel ars aemula est. Infecta quemadmodum possunt esse quae facta sunt? picta quidem interim non sunt, sed in omnibus pectoribus incisa sunt, in oculis, in animis, in ipsis denique tuis manibus. Tu victoria clarus es, ille innocentia.

XXII. Privignus tyrannicida

Tyrannicidae praemium. Praemio cedere liceat. Qui novercam habebat, occidit tyrannum. cessit novercae praemio. illa privigni nuptias petit. contendunt, quis contradicat, maritus an privignus.

Cum suo parente contendit, ut mihi videatur melior adhuc privignus esse quam filius. coepit et hic me sic habere despectui, ut, qui novercae beneficium se dedisse laetatur, a me nec accipere dignetur. Ego primus in domo mea, fateor, erravi,

1 contradicit *om.* B (*suppl.* B²) C **3** *post* quam *scripsit* quicquam mali facere *(e l. 5) sed del.* B | audeo : habeo *Schulting, at breviter dictum puto pro: non audeo filium precibus tantum adire, sed cogor lege uti* **4sq.** Fuit – mallet *om.* B MN **6** credo B² **9** peius quam *scripsi Er. 1974, 60* : per quod BC : quod per B² MN *Lehnert* **10** similetur B MN | acre *ante corr.* B **11** posset B | quacumque MN *edd.*

21 adhuc : *nam mox, si vicerit, cum noverca quoque contendet* **22** hic : *i.e. in iudicio*

qui uxorem duxi senex, cum iam esset in domo filius et quidem iuvenis. dum nimium confido pietati, oculos mulieris incestos et infanda desideria nutrivi. Novercae praemio cessit, cum haberet in domo patrem, cui nemo praeferret in tali honore vel matrem. Non privignum ante temptavit? quis, rogo, fructus est impetrare nuptias hominis inviti? Vter [vos] vobis actor utilior vide[re]tur et verior, maritus an caelebs? filius familias an pater? senior an iuvenis? qui repudiatur an qui praeponitur? qui beneficium dedit an qui accepit iniuriam? mea uxor abducitur, tu quis es? meum cubile deseritur, ad te dolor iste quid pertinet? „Ego“ inquit „praemio cessi.“ tu ergo non potes revocare quod dederis eamque reprehendere quam paulo ante laudaveris. Cavendum tibi est, ne, si victus, ut sunt iudiciorum incerta, dicesseris, dicaris iudicio quoque sic cessisse quasi praemio. sic est livoris ingenium: omnia suspicantur qui nihil ⟨l⟩audant. Das amanti solacium: affers in amore vel iurgium.

XXIII. Peregrinus cruciarius

Civitatem peregrinus usurpans veneat. Liceat in matribus adulteria vindicare et de iniusto supplicio tribunos appellare. Qui videbatur de civibus natus, cum absente patre eam, quae mater videbatur, in adulterio deprehensam insequeretur armatus, ait illa „non es meus“. perseveravit et occidit. postea iudicio peregrinus pronuntiatus emptus est ab interfectae patre. ab eodem agitur in crucem. reversus peregre is, qui pater videbatur, appellat tribunos de iniusto supplicio.

5 tentaret B : -rat MN **6** invicti B MN | vos *om.* MN *cf. quae scripsi Er. 1974, 61* : Vter nostrum vobis *Lehnert* | vobis B² MN : nobis BC **7** vide[re]tur *Schulting* | et verior *suppl. in mg.* N | celeps C **12** eam quae C | reprehendere : revocare *Lehnert errore typogr.* | quem C **16** ⟨l⟩audant *scripsi Er. 1974, 61* : audiunt *codd.*
17 peregrini B (*corr.* B²) C **18** veniat BC (*corr.* C²) **21** ait : at B (*corr.* B²) C **23** interfectore B (*corr.* B²) : -fecto C (*corr.* C²) **24** quae C

Vixdum reversus in patriam si tamen hanc adversarii vel meam patriam esse concedunt, parabam, tribuni, cognito filii mei casu appellare vos de iniusto supplicio servitutis. Sed quatenus socer saevit, ut nec generum velit agnoscere nec nepotem, det et mihi veniam doloris, si non desum filio bene de me, bene de legibus merito, cum ipse vindictam quaerat exigere filiae vel nocenti. huius ego legibus filiam duxi eamque praegnantem simul vidimus et uteri decem menses ambo numeravimus et natum ex ea pignus accepimus. Sed cum me necessitas peregrinationis abduceret, commendavi avo filium meum. adulescentulo praecepi, in domo ⟨patris⟩ partibus fungeretur, et, ut plus illi necessitatis imponerem, sententiam vestrae legis ingessi. denuntiavi postremo futurum ipsius crimen, si non patri paruisset et legi. Adulteram, quae per insanam libidinem stimulis tanti furoris exarserat, ut nec suos agnosceret, interemit. Peregrinus esse filius meus post adulterium matris suae coepit. „Occidit" inquit „filiam meam." grave est, tribuni, in servitute defendere quod in libertate commiseris. Merito mulier suos iam negabat esse quos laeserat. ipsa post tantum furorem iam sua non erat. Illa dixit „meus non est", at ego dico „meus est". mater armatum timuit, sed pater servientem, quod est maius, agnoscit.

XXIV. Indemnatus carnificem recusans

Lege indemnatorum interficiendum pater filium carnifici tradi-

2 contendunt B MN | tribunum B (*corr.* B^2) C **3** deinde iusto BC **4** velit *Gron.* (*qui et* saevi⟨i⟩t – vellet *coni.*) : vellet *codd. Lehnert* | nec^2 : vel B^2 N **5** dolores BC | desunt BC **6** nocenti⟨s⟩ *Obrecht* **8** decem : .X. B **9** ex- *vel* suscepimus *Gron.* | adduceret C **10** avo : patruo B (*et in mg.* N) : avo *in mg.* B^2 **11** ⟨patris⟩ *Gron.*, *qui et* ⟨meis⟩ *coni.* | ut *om.* B (*suppl.* B^2) C **12** necessitas B (*corr* B^2) C | vestra BC **14** stimuli B (*corr.* B^2) C **15** suos *Dessauer*, *cf. l. 18* : scio B : scios C : se iam B^2 MN **16** sua (-ae B^2) excepit BC **17 sq.** servitutem *et* libertatem BC **20** at – est *om.* B | est^2 : es N *Lehnert* **21** sevientem B | maius *ex* magis B
22 recusans : -n- *ex corr.* C

dit. ille vult manu patris interfici. pater ipse, qui fuerat offensus, ultro se non posse facere quod coeperat, confitetur.

Quam morigerum sibi filium senex iste formarit, nolo aliud indicium, quam quod, ne patrem laedere<m>, nec mortem recusavi[t]. Mori iussus adulescens in primis adhuc annis, quo tempore et vita carissima est et mors acerba, non quaero vitam. si potest, feriat hostiam, quam dis penatibus vovit, satis sibi faciat meo sanguine, immo et ipse suo, dummodo ne per manum vilem ius pietatis infuscet; quia nec iuris ratio permittit, ut adhibeatur adversum eum carnifex, in quem non fuit iudex. Faciat vitae finem qui originem fecit. non de morte cum patre sed de mortis [patris] genere dissentio. eripere vis vitam, quam dedisti; non infitiabor. quid per alterum petis? ius, quod tibi vindicas, experire, nemo te prohibet. occide, si potes, confitere, <si> non potes. Nemo umquam magistratum fecit vicarium nec in alio militavit nec sacra gentilicia insitiva stirpe corrupit. Vita mihi tollitur, sed manus paterna debet<ur>. non potes, pater, legis eiusdem et inrogare supplicium et denegare solacium. Placabo dexteram meam; cedo tantisper exosculer: o manus olim mea, quae me parvulum saepe gestasti, quam saepe lacrimis puer lavi! Erras, pater, qui facilius existimas huiusmodi caedem videre quam facere.

XXV. Fortis duo praemia

Viro forti duo praemia. Raptarum lex. Poena raptoris in diem

4 indicium <afferre> *Meister 236* | ne : nec MN | laedere<m> *et* recusavi[t] *Schulting, quod me fefellerat Er. 1974, 61 sq.* : laedere<t> *Gron., Lehnert* **7** feriat *Gron.* : fieri ad *codd.* | novit C **8** faciat *Gron.* : fiat *codd.* | ipse *Gron.* : -a BC : -o B² MN | ne *om.* B : dum non per MN **11** more BC **12** [patris] *Pith.* **14** vendicas B **15** <si> *Obrecht* **16** gentilia BC | insitiva *Gron.* : insertiva *codd.* **17** debet<ur> *Burman, cf. quae scripsi Er. 1974, 62 et infra 24, 11 sq.* **18** legius B (*corr.* B²) | eius demet BC : eiusdem met MN **19** caedo C

24 raptorum B (*corr.* B²) C | dies B

tricesimum differatur. Ex duobus fratribus unus rapuit. rapta mortem optavit. poena dilata est. alter fortiter fecit. primo praemio petit fratris incolumitatem; impetravit. secundo raptae mortem postulat. frater contradicit.

Dum dies computo et a rapta bonum nuntium spero, subito nuntiatur fratrem meum venisse victorem. petitam mihi et veniam putavi pariter et nuptias. Nec dii sinant, ut converso iure pro raptore rapta teneatur. Interdum praestat ad gloriam non certare quam vincere. Ego nisi rebus ipsis ostendo, quod amavi, confiteor iniuriam me fecisse, quod rapui. Lex dicit: raptor aut pereat aut ducat. ergo raptori si poena dimittitur, rapta[e] debetur.

XXVI. Tria praemia sacerdotis

Viro forti praemium. Vicarium poenae liceat offerre. Sacerdos Martis damnatum liberet. Sacerdos Martis fortiter fecit. tres liberi eius deseruerunt. unum servavit privilegio sacerdotis, alterum praemio viri fortis. offert se pro tertio vicarium.

Facilius fuerat amittere filios quam eligere. Hos enim pueros in ipsis sacris deum et altaribus educavi. ea propter nimis fretus auxiliis deorum in aciem duxi pueros adhuc teneros, quorum pater adeo iuvenis inventus est, ut et militare posset et vincere. Resisto orbitati suo iure vel sanguine. Dulcis est omnibus vita et iucunda vel miseris huius lucis usura, nec invenio, quis

1 XXX BC : trigesimum MN **2** delata BC **7** Nec : ne *Gron.* | converso *Pith.* : controverso *codd.* **10** confitebor C | dicit N : -xit *cett. Lehnert, at cf. Quintil. Decl. min. Ritter 41,26; 76,9; 83,28 et saepius* **11** durat C | remittitur B² N | rapta[e] *Gron.*
16 sacerdoti C : -ii MN *fort. recte* **19** fretur C **20** quarum *(ut vid.)* B **22** orbitati suo *scripsi, cf. 3,11* (pudicitia) suam legem habet: orbitatis non C MN : -ti non B (*et ex corr.* N) | vel ⟨praemio sed⟩ sangu. *Weber, Dessauer, Lehnert* | vel : sed *Obrecht*

possit vicarius esse nisi filii. mihi videtur et ille, qui primus hanc condidit legem, nihil aliud cogitasse quam patrem. Meum nunc sanguinem fundo, quem fundere in bello volui. num iniquum est, aeque ut patiar pro liberis meis quod sum passus paene pro vestris? Magis religio polluitur funestato quam mortuo sacerdote. quod si religio vos tenet, etiam liberis sacerdotis moneo parcatis: ipsi quoque omnia semper in templo pro sacerdote gesserunt. Agricolae antiquas arbores exstirpant, ut novas inserant. horum virtus spectabitur, nostra delabitur. melior quidem fama seniorum, spes tamen minoribus maior est. Recordatio veniae magnus est stimulus industriae. Non interest, orbitas, uno me vulnere ferias an pluribus. Dedisti mihi liberos, fortuna, rapuisti; concedit alios res publica; nec hos relinques? Quis me feriet? carnifex innocentem, an commilito laureatum? ubi denique? hic inter aras et altaria, ubi publica vota suscepi, an in campo, ubi nuper aquilas et signa protexi? Vos, duo liberi, omnibus in vita bonis, hunc et ipsi vitae meae praefero. factus est mihi suo periculo carior, sed et meo: vos mihi honore[m] praestantes, hic sanguine. Si mihi non licet pro filio, peribo cum filio.

XXVII. Fortis inimicum divitem servans

Viro forti praemium. Desertor capite puniatur. Pauper et dives inimici. belli tempore dives se promisit fortiter facturum, si sibi mors pauperis decerneretur. decreta est. ambo processerunt

1 filii *Gron.* : -ius *codd.* : quis *(= quibus)* – nisi filiis *proposui Er. 1974, 63* **2** legem condidit *ante corr.* N **3** nolui B MN **4** inimicum B (*corr.* B²) C | aeque : quae C **6** mortuo *in mg. suppl.* N **9** expectabitur BC (*et in mg.* N) *Lehnert* **10** spes tamen *Schulting* : specta in BC : spectata in B² MN **12** orbitatis B² MN *Lehnert* | ferias *scripsi* : -iam B : -iant *cett.* : -iat *Gron.*, *Lehnert* **14** *signum interrog. posuit Meister* | *post* feriet *interpunxi* **17** in vita bonis M : invitabo nisi BC : in vita liberis B² N **19** honore praestantes *scripsi* (*cf. illud* praefero) : honorem praestatis *codd.* | sanguine⟨m⟩ *Schulting* **20** mihi *Pith.* : me BC : mi MN

in proelium: pauper fortiter fecit, dives deseruit. petit pauper praemio divitis incolumitatem. dives contradicit.

Sero coepit hic miles, iudices, mortem contemnere. Ego tacui cum peterer, hic vivere iubetur et queritur. Expectavi diu divitem, ut ille potius quod promisit, impleret. Ab ipso quoque divite inire debeo maximam gratiam: quod ille debebat, ego solvi. Idem in praemio facio quod in proelio: servo civem, commilitonem meum protego. Idem eris in aevum, qui semper adhuc fueris.

XXVIII. Dives fortis inimicus duorum

Dives duobus pauperibus inimicus. promisit se fortiter facturum, si sibi mors unius decerneretur. decreta est. alter C. D. dives fortiter fecit. petit praemio mortem illius, qui contradixerat. alter C. D.

Ego quidem verba facturus in alterius periculo nuper in meo tacui, cum praemium peteret iniustum, qui per leges necdum posset petere vel iustum. Per tot innocentium capita grassatur: hunc relinquit, hunc arripit; hunc timore punit, hunc morte.

XXIX. Fortis dives inimici alteram filiam petens

Pauper et dives inimici. pauperi duae filiae. belli tempore promisit se dives fortiter facturum, si in matrimonium sibi pauperis una filia daretur. populus tacente paupere decrevit. dives fortiter fecit. puella se interemit. petit dives aliam. pauper C. D.

Priusquam fortiter faceret, postulavit, confisus id sollicito

4 *post* peterer *lac. 3 litt.* C | quaeritur C **5** impleret *ex* -ploret *(ut vid.)* B **7** solvi *ex* sului B **8** i̵n̸ N **8 sq.** semper adhuc *scripsi, cf. Cic. De or. 1,119* : suprema die C : supremo die *cett.*
12 contradicit B MN **14** contradicit B **17** crassatur BC
19 fortes C | petit B **23** aliam *codd.* : alteram *edd. fort. recte, cf. titul.* | contradicit B MN **24** sollicito *ex* -te *(ut vid.)* B

extorquere se populo, quod impetrare a victore non posset. Ducat dives aliquam, sed aequalem, ducat volentem. Velis enim nolis, suspecta res est amator inimicus. squalor et maeror, gemitus et luctus: inimici filia talis adamatur? pauper et dives: iniquum est matrimonium. ne pecora quidem iugum nisi paria succedunt. Ego autem quid faciam? laqueum filiae solvam, an flammeum superponam? facem nubenti praeferam, an rogum iacentis accendam? Aliter enim merces in timore promittitur, aliter honos in pace praestatur. Festinabit ad laqueum, properabit ad mortem. non creditis patri? credite vel sorori. si vicerit, ad patrem revertetur, si victa fuerit, ad sororem.

XXX. Nepos ex meretricio susceptus

Qui habebat filios frugi et luxuriosum, ⟨luxuriosum⟩ ob amore⟨m⟩ meretricis abdicavit. abdicatus se ad meretricem contulit. illic cum aegrotare coepisset, misit ad patrem et commendavit illi filium de meretrice susceptum rogans, ut eum in familiam recipiat, et obiit. vult illum senex in familiam recipere. reus est alteri filio dementiae.

Necesse est me hodie in hac causa amplius dolere quam dicere. Pius est sine dubio filius, qui in patre mentis errorem morbo potius assignat et fato quam moribus. miseranda potius in meo patre quam accusanda dementia est. Multum potest abdicatio, cum timetur; post ex pudore iam liberius erratur. Vos interrogo,

impetrare
1 et torquere B (*corr.* B *vel* B^2) | ~~extorquere~~ M **4** *fort. post* dives *non interpungendum* **5** iniquum *Burman*: inimicum *codd.* **7** flameum B MN **8** accedam B | mercis C **9** honos *Pith.* : onus *codd.* *moneo verba* Aliter enim – praestatur *optime post l. 1* posset *legi, sicut alibi quoque excerptorem vel scribas transposuisse sententias facile putaveris* | Festinabit *et* properabit *Schulting* : -vit *et* -vit *codd.*, *Lehnert*

13 ⟨luxuriosum⟩ ob amore⟨m⟩ *Pith.* : ab amore *codd.*, *cf. Quintil. Decl. min. 357,15 Ritter* : ob amorem meretricis **19** hac *om.* B MN **20** pius : plus B | patrem BC **21** morbus B (*corr.* B^2) | patre meo *ante corr.* M

iudices, utrum sit sanus, qui et suos abdicat et adoptat alienos. Adoptio sancta res est, quidni, quae beneficia naturae et iuris imitatur. In quo puero nescio, quid sit indignius, utrum patris origo quod est dubia, an matris origo quod certa est. Dixit ille suum filium, dixit ut amator, dixit immo ipse iam parum sanus.

XXXI. Adulterae soror et mater

Et matres et sorores in adulterio deprehensas liceat occidere. Quidam cum sororem deprehendisset, occidit. furorem passus resipiit. invenit et matrem. non occidit. abdicatur a patre.

Soror erravit, insaniendum est; mater adulteravit, domo patria carendum est. Hic exitus venit, ut, ex quo malo furor coeperat, ex eo sanitas nasceretur. Voluit me explorare fortuna, an agnoscerem meos. Si haec poena adulterae, quid pudori super? o importuna sanitas, ideone redisti, ut mihi adulterium matris ostenderes? Abdicatus hic iterum quasi furiosus errabo, sed certe sine mente secura.

XXXII. Desertor pater oratoris et militis

Qui filios habebat unum oratorem, alterum militem, reus proditionis factus est. pendente iudicio miles fortiter fecit. petit praemio abolitionem iudicii. contradicit frater orator.

Quemadmodum vixerit pater, apparet in liberis. Publicae

2 quidni *scripsi, cf. e. g. Cic. Quinct. 69* : quid ė in B (*sed* ė *del.*) : quid in C.: quidem MN *Lehnert* | natura C **3** quo : hoc *Pith.* | indignus B (*corr.* B2) C **4** quod ille est dubia C **5** immo dixit *ante corr.* M

9sq. furorem – occidit *om.* B (*suppl.* B2) **10** resipuit B2 MN **11** erravit *om.* B MN | est et mater B MN | adultera vivit B2 MN **12** Hic : huc *Burman, at* Hic = *talis* **13** fortuna *vulg.* : -am *codd.* | an – infamiam (*p. 29,2*) *om.* B MN **14** quid *vulg.* : quod C **16** ostenderes *scripsi* (*et Winterbottom per litt.*) : -eris C

21 contradicit *scripsi, cum praesens hoc argumenti loco semper inveniatur* : -dixit C

utilitatis est omnium reorum iudicari causas, ne aut nocens evadat poenam aut innocens patiatur infamiam. Gloria quantum nobis honoris attulerit, tantum virtutis exposcit. Innocentiam patris dum liberare quaeris, infamas. homini verecundo in eiusmodi crimine longe gravior est fama quam poena. Vetus, iudices, dictum est, ut aurum igni, itidem innocentiam iudicio spectari solere. Melius est patri virtutum tuarum argumento te prodesse quam praemio.

XXXIII. Amator meretricis dominae

Meretrix servum suum amantem se in crucem agit. appellat tribunos ille de iniusto supplicio.

Miror quidem a muliere tam comi crucis nomen auditum, quae nullum umquam nisi amore cruciaverit. Amor animi peculiare secretum est. Accusatur a nobis amor et homo, qui deum nostrum patitur? Esset meum crimen aut error, si te solus adamassem.

XXXIV. Raptam pater vinculis tenens

Rapta raptoris mortem aut indotatas nuptias petat. Raptam pater vinculis continet, raptor duci ad magistratus desiderat.

Nihil equidem leges clementius paraverunt, quam quod de lege raptarum non licet alii iudicare. medius his nemo est. sum reus,

5 huiusmodi N **6** igne MN | itidem MN *et ex* ididem *(ut vid.)* B : id idem C
10 ait B (*corr.* B2) C **13** nullum nunquam C **14** vobis B2 MN **18** mortem *om.* B (*suppl.* B2) C | indotatas MN : indonatas *cett.* **19** tenet B : ~~tenet~~ continet M | raptor *ex* -ori BC **20** quod *om.* B MN **21** raptorum B (*corr.* B2) C *post* raptarum *non, ut vulgariter interpunxi.* | alii *scripsi* (*possis etiam* alium *legere*) : aliud *codd.*, *cf. Cic. Cat. 4,11* de meo sensu iudico; *Ulp. dig. 43,12,1,16* uti de lege fieri licuit | his *sc. raptae raptorique*

sed exhibe iudicem meum! Pro deum atque hominum fidem! in qua civitate raptor solutus est, in ea rapta vincitur?

XXXV. Mater et noverca invicem reae

Repudiata est a marito quae filium habebat. petit assidue, ut reconciliaretur. non impetravit. postremo ait: „vindicabo me." superduxit ille puero novercam. obiit puer signis ambiguis cruditatis et veneni. reas se invicem faciunt repudiata mater et noverca superducta.

Totum noverca commisit, quae uno tempore et maritum miserae praeripuit et filium. Comparate, iudices, non ante rerum argumenta quam nomina. quid matri deliquerat filius? neque enim temere sic filius de levi causa quasi privignus occiditur. „Repudiata es" inquit; mariti haec culpa, non filii est, nec matris officium repudio deponitur, sed uxorium nomen amittitur. Dolor orbitatis conscientia facinoris augetur, et, si grave est amittere filios, longe gravius occidere. Nonne hoc dicit: „sola dominabor, cum et hic veneno meo perierit et illa mendacio"? Iudicasti, pater, qui et repudiatam non accusando absolvisti et uxorem novam non defendendo damnasti.

XXXVI. Speciosus desertor

Desertor duci serviat. Viro forti praemium. Pauper et dives inimici. dives creatus est imperator. pauper sub illo cum filio

2 solutus est : *non perf., sed = liber est, ut videtur, nam et perf. hoc loco minus aptum et veri simile est raptorem numquam in vincula coniectum esse* | in ea MN : in eo BC
6 puero : filio B **9** Totum : *obscurum et mihi suspectum* **10** miserae N : -ere *cett.* **11** reliquerat B **12** qua, si MN **15** orbatis B | arguetur B MN | et sic gravis B **19** novam *om.* B MN *Lehnert*
22 filio *codd., om. Lehnert*

specioso adulescente militavit. pauper fortiter fecit, adulescens deseruit. dives iure † erit, pater praemio petit, ut occidatur.

Filium meum si liberare non licet, saltem liceat occidere. Creditis, iudices, quod filio meo bene inimicus velit, pater nolit? profiteor mortem me filii mei non quidem velle, sed malle. Vos cogitate, quanto sint mala illa graviora, quorum sunt etiam remedia crudelia. O fili, morere constanter! fac hoc saltem quasi meus filius.

XXXVII. Filius meretricis suae redemptor

Diversas meretrices amabant pater et filius. pater filio pecuniam dedit, ut amatam patris redimeret. ille suam redemit. abdicatur.

Rideri me, iudices, opinabar a patre, cum se quoque amare dicebat. pater quod patior, agnoscit! Quid in me pater reprehendat, ignoro: et amandam meretricem consentit et emendam. Sciebas utique, quid mallem. ⟨Im⟩paria sunt nobis in amore tormenta: primum, quod amor velis nolis in senectute frigidior est.

XXXVIII. Dementiae reus a tribus filiis

Ex tribus filiis duo patrem dementiae accusaverunt et superati secundum legem puniti sunt. tertius instituit accusare. reddit pater causam mortis voluntariae. filius C. D.

2 *ante* erit *parvum spatium reliquit* C : egit MN *Lehnert* : agit *Pith.*, *et exspectaveris praes.* | pater : pauper N **4** velit B[2] MN : velite B : vel te C **6** cogitare B
10 meretricis C **13** a patre opinabar *ante corr.* N **14** patior *vulg.* : potior *codd.* **16** ⟨im⟩paria *Dessauer*, *Weber* : paria ⟨non⟩ *Pith.* **17** nolis : velis B **18** *post* est *lacunam statuit esse Lehnert, sed fort. excerptor desiit.*
22 causa C | contradicit B MN

Quid tam potest esse ⟨di⟩versum? eius hic ab eo mors impeditur, cuius in altero iudicio vita reprehenditur! In illis, P. C., iudiciis gravior mihi fuit vindicta quam poena. Mors a vobis dabitur sive dementi remedium sive sapienti solacium. Natura mihi tres liberos dedit, fortunaque duos sustulit: videturne vobis iusta causa esse moriendi? immo iam sera.

XXXIX. Fortis viri filius tyranno deditus

Absentis viri fortis filium tyrannus petit sibi dedi denuntians bellum. accepit. regresso eo suadetur bellum tyranno indici. vir fortis contradicit.

Profiteor me filium nec desiderare nec habere. Nescio, an hoc bellum fuerit in tempore suo iustum; nunc certe coepit esse iam serum. „At enim filius viri fortis est.“ quid? hoc non erat, cum dabatur? O fili, si tamen hoc nomen, quod natura dedit, fortuna non abstulit, agnosce te filium viri fortis, vince feliciter, id est, peri fortiter! haec est enim tua iam sola victoria.

XL. Morietur, antequam nubat

Veneficii sit actio. Adulescens petit nuptias virginis a patre. pater virginis ad uxorem retulit. illa respondit: „ante morietur, quam illi nubat.“ pater eidem adulescenti despondit et diem nuptiis dixit. intra diem puella obiit dubiis signis cruditatis et

1 ⟨di⟩ versum *scripsi Er. 1972, 69, cf. Cic. Or. 53* quid potest esse tam diversum? : versum BC : adversum B^2 MN *Lehnert* | me ius hic B^2 MN | ab eo : habeo C **2** via B (*corr.* B^2) C **4** sapienti (-tis *non corr.* B^2) solacium B^2 MN : sapientis datum B : sapientis datium C **5** -que *om.* B (*suppl.* B^2), *et libenter ego quoque facerem* : fortuna quam duos C **6** esse causa B

7 *titul. om.* BC. *in* BC *haec declamatio a priore non separatur, licet in* B *signo distinguatur* **15** agnoscite BC **16** tua iam : iam tua N **17** *titul. om.* B (*suppl.* B^2) C

veneni. quaestionem cum de familia pater haberet, ex ancillis una confessa est adulterium cum illo iuvene matris intercessisse. pater accusat veneficii matrem.

Quaeritur, filiam cruditate an veneno interfeceris, nam et cruditas virginis crimen est matris. „Morietur, ante quam nubat“, et mortua est. o impiam divinationem vel potius denuntiationem! o infelix puella! ego tibi parabam nuptias, mater exequias. Placuit in te sponso tuo similitudo materna. Ego te, fateor, occidi, dum cum matre contendo.

XLI. Rapta ab ephebo stuprata

Raptarum lex. Rapuit quidam virginem et ephebo, quem amabat, tradidit stuprandam. rapta ad magistratus producta mortem ephebi petit. offert se ille, qui rapuit.

Ego, iudices, rapui, ego domum duxi, ego pariter inclusi, ego vim duobus feci. Perire mihi satius est quam hunc videre pereuntem. callide, puella, commenta es: unum petis, ut duos pariter occidas.

XLII. Orba confessa sacrilegium

Magistratus de confesso sumat supplicium. De iniusto supplicio tribunos appellare liceat. Quae quattuor liberos habebat, amissis tribus et marito detracta est a filio, cum laqueum induisset. sacrilegium in civitate commissum est. adiit ipsa

2 iuvenem BC **4** cruditatem C | a^{n} C (*corr.* C^{2})
10 *pro titulo* raptarum lex *(quae verba deinde l. 11 om.)* B (*titul. suppl.* B^{2}) C **16** conventa B^{2} MN (cómenta *s.l.* N) | est B^{2} MN (es *s.l.* N) | duo B **17** occides C
18 *titul. om.* B (*suppl.* B^{2}) C *in* C *haec declamatio a priore non separatur* **21** tribunus C **22** adiit : at ut C

magistratus et dixit a se factum. vult de illa supplicium sumere. appellat pro ea filius tribunos de iniusto supplicio.

Cum subito fortuna, sicut solet, ipsa suis muneribus invidit. „Alius“ inquit „pro alio agere non potest“: alius est ergo qui filius est? Confessio voluntaria suspecta est. Confessionem sceleris appellas vocem doloris. Misericordiae vestrae maximum munus est servare nolentem.

XLIII. Raptor excaecatus

Talionis sit actio. Raptarum lex. Quidam rapuit et in raptu a puella excaecatus est. producta ad magistratus mortem optavit. raptor exigit talionem.

Imperare poenam meam, non agere debebas nec esse eadem iudex et carnifex. Habet quisque nostrum suam legem: rapta capitis, excaecatus oculorum. Tu enim, puella, quid passa es? virginitate caruisti. sollemne in his ⟨annis⟩ damnum, ut non dixerim votum. erepta autem mihi lux est, ante quam morerer. O oculi, quos ego primus adamavi! digna fortuna vos ulta est, ut, qui me perdidistis, mecum periretis.

XLIV. Soror infamis immolanda

Infamis erat in sororem virginem. occisus est lege indemnato-

1 magistratum B^2 MN *quod propter sequens* vult *arridet (cf. etiam 33,19). eadem numerorum variatio invenitur decl. 16, argum.; cf. etiam decl. 51 argum.* magistratus – secuti sunt. *An haec variatio e scriptura* mãgg *male intellecta orta est?* **3** Cum : C.D. MN *Lehnert; prima periodi pars ab excerptore omissa est, ut puto*
8 *titul. om.* B (*suppl.* B^2) C **9** rapturum C **10** est *om.* C (*suppl.* C^2) **12** *fort.* impe⟨t⟩rare | eadem : eam B (*corr.* B^2) C **14** oculum B MN **15** virginitatem BC | ⟨annis⟩ *supplevi* **17** primus : *nempe puella virgo fuerat* | ulcta B
19 *titul. om.* B (*suppl.* B^2) C **20** erat *codd.* : frater *Lehnert, at cf. 37,17* | legem BC (*corr.* B^{2}C^2) | indemnator BC (*corr.* C^2)

rum. lues orta est. respondit oraculum virginem immolari debere. offert se illa, quae infamabatur in fratrem. pater C. D.

Dilexerunt enim se mutuo fratres ultra meum votum. O fortuna crudelis! abstulisti mihi filium: relinque vel filiam. partiamur vel saltem liberos meos. Nemo de polluto grege hostiam sumit. Quis hanc hostiam perimet, pater, sacerdos an carnifex? quamvis haec fortasse desideret ipso illo gladio perire, quo frater occisus est.

XLV. ⟨Speciosus filius peremptus⟩

Indemnatos liberos liceat occidere. Tyrannus finitimae civitatis sub minis belli adulescentem speciosum postulavit. civitas decrevit. pater illum lege indemnatorum peremit. reus est laesae rei publicae.

Amplius leges impossibilia desiderant? Interemi iam mori volentem et commodavi misero manum. Feci quod licebat: occidi filium; sed ingens pater praemium retuli: occisus est, ante quam moreretur. perit homo, sed pudor vivit.

XLVI. Indemnatus raptoris filius

Lex raptarum. Indemnatos liberos liceat occidere. Quidam rapuit

2 contradicit MN **7** gaudio B (*corr.* B²)
9 *titul. exempli gratia supplevi, om.* C : *totam decl. om. cett.* **14** leges *acc. putavi et signum interrog. posui; cf. sis verba* Amplius – manum *cum Ps.-Quintil. decl. mai. IV 8 (74,19–24 Lehnert, cuius textus tamen emendandus: cf. L. Håkanson, Studien zu den größeren Pseudoquint. Dekl., Lund 1974,40 sq.)* **15** volente et commodavit C (*corr.* C²) **16** *fort. verba* occisus – moreretur *post l. 15* manum *inserenda sunt et* moreretur *sc. sponte,* intelligendum. *tum etiam l. 16* praemium *verbis* perit – vivit *bene explicaretur*
19 raptorum B (*corr.* B²) C

et fugit. de raptu puella concepit et peperit. reverso raptore puella mortem raptoris optavit. filium ille indemnatum vult occidere. rapta contradicit.

Nisi forte moleste tulit quod † et non et † hunc ipsa damnavit. Iam cum illo meo errore vel fato voluntaria profectione transegeram; hic me, iudices, hic puer prodidit. Si perseverat in mea poena, hunc mater occidet. Dicere me raptorem nemo debebat post intervallum, post exilium, post meum filium. „non est“ inquit „filius tuus; nuptiis enim sollemnibus non est natus.“ cuius ergo? nisi faces accenderit et fescennina cecinerit, pater esse non poterit? perquam es inhumana: non vis esse patrem, qui te fecerit matrem!

XLVII. Vir fortis et orator

Vir fortis et orator consulatum petebant.

† quam vestra iudicia plus ad cuiusque † iudices proficiunt merita privata quam publica. Postremo, quod maxime voluntatem plebis offendit, rogare non nosti. orare et exorare nostrum est, qui hinc etiam nomen accepimus.

XLVIII. Adulter uxoris

Ex duobus filiis ⟨pater⟩ alteri uxorem dedit, alter incidit in

4 et[1] *om.* N : et[2] *om. edd.; locus dubius et fort. lacuna mutilatus.* **5** fato *Pith.* : facto *codd. Lehnert* **8** post meum *scripsi Er. 1972,69* : postremo BC : post reum B[2] MN : postremo ⟨post⟩ *Lehnert* **10** cuius *scripsi et post* ergo *interpunxi* : civis (-es C) *codd.* | fasces *ante corr.* C | fescen¢ina cecinerint B

13 *titul. om.* BC *et haud scio an* MN *ex argumento sumpserint, cf. praef. p. 10* **15** quam : quanto *Gron.* : num *proposui Er. 1972, 70* | *post* vestra *12–14 litt. del.* M | iudices : cives *Schulting iure miratus, cur consulatum petentes in iudicio apparerent* | prospiciunt *Dessauer, Lehnert, sed tota sententia desperata* **16** voluntate C

20 ⟨pater⟩ *supplevi* | dedit uxorem *ante corr.* N | alter : inter B (*corr.* B[2]) C

adversam valetudinem. medici dixerunt animi esse languorem. quaerenti patri fratris uxorem se amare confessus est. petit pater a filio, ut matrimonio cederet; impetravit. inventos in adulterio postea fratrem et uxorem secundus maritus occidit. abdicatur a patre.

Sero me, sanctissimi iudices, abdicare patet: ius enim ad hoc redit, ut excusare compellar, non quod extrema non tulerim, sed quod illa priora toleraverim. Qui capitis poenas a suo fratre pro uxore dilecta petit, quid ipse meruerit, ostendit. Crimen superius huic imputare non possum, nam frater ignovit. Quantum tibi nuptiarum cessione praestiteri⟨n⟩t, adulterio probaverunt. Tibi liberas et perpetes noctes, sibi furtiva commercia et amorum pericula reliquerunt. Ignosce amantibus, si vere amasti.

XLIX. Infamis in nurum

Adulterum cum adultera liceat occidere. Reus caedis advocatum quem volet, eligat. Erat infamis in nurum. invenit adulescens incertum quem adulterum capite velato. uxorem solam peremit. fit reus caedis. advocatum patrem postulat. contradicit.

Accusator obicit, quod adultero pepercerim, pater dolet, quod nurum eius occiderim. Adulter occidi maluit quam videri. Habet adulter poenam suam: cruciatur conscientia, pudore torquetur, et, si interim tectus evasit, inveniet illum postremo vel fama.

1 valitudinem *codd.* | langorem BC **3** imperavit C | inventos *edd.*: -us *codd.* **6** patet : patre B (*corr.* B^2) C **7** ut : et BC **9** dilecta uxore *ante corr.* N **11** praestiteri⟨n⟩t *scripsi*, *cf.* probaverunt **12** libera C MN | sibi : sive BC | fortuna comertia B **13** amicorum B | relinquerunt B
15 *titul. om.* B (*suppl.* B^2) C **16** adulterium C **17** ligat C **23 sq.** vel fama postremo *ante corr.* M

L. Pauper imperator imperium recusat

Pauper et dives inimici. belli tempore dives creatus est imperator. qui cum bis fugatus esset, pauper legem tulit, ut, qui ter fugatus esset, in crucem tolleretur. tertio dives fugatus est et in crucem latus. filius divitis fert rogationem, ut imperium transferatur ad pauperem. pauper contradicit.

Habes, pater, grande solacium: reliquisti superstitem legem. Procede, legumlator, ad bellum, muta stilum gladio, lorica togam. iam fortunae satis fecimus, et hostes, vel dum vincimur, fatigavimus. in victoriam paene succedis alienam.

LI. Raptor duarum filium nutriens

Lex Raptarum. Quidam duas rapuit. productae ad magistratus altera nuptias, altera mortem petit. magistratus humaniorem sententiam secuti sunt. post factas nuptias illa † quod virgo perpessa est † quem conceperat, peperit; exposuit. raptor suscepit, qui tunc erat maritus alterius, et alere coepit. reus est uxori malae tractationis.

Venit ad vos pia mulier accusatura pietatem. Infantem adhuc iussit feris canibus et diris alitibus exponi. puto, patris similis apparuit, unde matrem tam graviter offendit. Nam qui potest expositum praeterire? „ignoscere non potui." tu me docueras puella misereri. De matre nihil meminit: o gratum infantis errorem: te existimat matrem. Disce, infelix puer, natalium

1 recusat : *expectaveris* recusans, *ut fere semper in titulis* **2** est creatus B MN **3** lege C **4** crucem : cruce BC **7** pater : pauper MN *Lehnert* **9** vel : ut N *(sed corr.)* | dum *in mg. suppl.* N **13** humaniorem *edd.* : humanius *codd.* **16** alterius *v. Winterfeld, Philol. 55, 1896, 189* : alienus *codd.* | alere : alteram B (*corr.* B2) : altere *ante corr.* C **18** pia *(nimirum de uxore dictum)* : prava B MN *Lehnert, cf. quae scripsi Er. 1972, 71* **21** tum edocueras BC **22** puella : *utrum nom. (= tum cum puella esses et te raperem), an uxorem suam puellam (ut credunt edd.) vocat?* **22** memini *Gron., Lehnert*

tuorum, disce fortunam: pariter nos ambos mulier afflixit et pariter † factum alia servabit.

LII. Vir fortis gladiator

Infamis non militet. Vir fortis in piratas incidit. rescripsit patriae de redemptione. illa cessante redemit eum lanista et rudem ei in arena dedit. reverso belli tempore denuntiat militiam imperator.

Omnia fieri posse credidi, cum me fortuna servum ex libero et gladiatorem de viro forte fecisset. Imperator vobis ingerit militem, cuius operam non esse rei publicae necessariam proxime non redimendo iudicastis. Veniam a vobis, iudices, postulo, quod gladiator infamis in iudicio loquor. Erravi, iudices, fateor, erravi, qui semper credidi immortalitatem esse pro re publica mori, cum fama etiam viventium consenescat: gladiatorem me fecit non pirata, sed patria. Sed o virtus, in adversis comes, sola tu me secuta in carcerem, tu in ludum, virum fortem tu sola non decipis. Scitis me, iudices, periculum contemnere, sed non contemno flagitium. Vtrum igitur gladiatorem negat [negat] aliquis infamem, an negat gladiatorem? utrumque mendacium est: neque enim condicione gladiatoria quicquam est humilius in vulgo nec meo nomine quicquam nobilius in ludo. „Fortunae“ inquit „fuit.“ quousque fortunam facimus humanorum negotiorum ream? esto, fortuna fecit, ut caperer: quis fecit, ut nemo redimeret? Et, si victoria solita provenerit, post rudem triumphabo?

1 pariter *om.* B **2** factum : *in* fatum *corr. et post l. 1* tuorum *Nevelet et Lehnert inseruer.; fort.* ⟨af⟩ flictum *vel tale quid* | servabit *Gron., quod dubitanter recepi* : -vit *codd.*
3 gladiator : cla B (*corr. et suppl.* B²) C **4** in *om.* B (*suppl.* B²) C **5** patri B MN | illo B² MN | cessantem BC (*corr.* B²C) **6** ei : et BC **9** fecisse C **13** qui semper : quis est per B (*corr.* B²) C **18** Vtrum *Gron.* : virum *codd. Lehnert* **19** [negat] *Pith.* | an ⟨me⟩ *Gron., Lehnert fort. recte* **20** conditio BC

LIII. Invicem adoptati

Pauper et dives inimici. visi sunt in gratiam rediisse. dederunt invicem filios adoptandos. dives occidit lege indemnatorum quem acceperat. qui est apud pauperem, reddidit in senatu causam mortis voluntariae. pauper contradicit.

Vtinam, P. C., liberis nostris exire de vita nisi nobis arbitris non liceret! Perquam indignum est, si utrumque pignus amittam, et quod dedit aliquando natura et quod nunc substituit amicitia. Amo enim iuvenem, quem non genui meo sanguine, sed redemi.

2 *post* inimici *interpunxi cum* M | in gratia residisse C **3** indamnatorum C **4** pauperem : patrem B (*corr.* B[2]) | reddit N | in senatu *om.* B MN **5** causa C **6** vobis orbitas B : sine nobis orbatis B[2] MN **8** natura *om.* B (*suppl.* B[2]) **9** quem *codd.* : quia *Lehnert hanc lectionem codici C falso attribuens* | genui : emi N *(sed corr.)* **10** redemi *ex* -it C
Finis MN Explicitae ex Calpurnio Flacco exerptae *(minio)* BC M : *om.* N

INDEX NOMINUM ET LEGUM

Nomina:

Aethiops *decl. II passim*
Cimbri 3,18
Germania 2,7
Hispania 2,7
Lucretia 3,16
Manlius 6,20
Marius *decl. 3 passim*
Tullianum 4,16
Verginius 3,15

Leges:

ad rem publicam pertinentes:

quinque cum tyranno proximi familiae puniantur 1,2
tyrannicidae praemium 13,1; 20,18
civitatem peregrinus usurpans veneat 17,6; 21,18

ad bellum pertinentes:

desertor capite puniatur 15,16; 25,22
ter vir fortis militia vacet 15,16
praemium victor imperator accipiat 15,16
virorum fortium facta pingantur 19,21
viri fortes de praemio armis contendant 19,21
praemio cedere liceat 20,18
viro forti duo praemia 23,24
viro forti praemium 24,14; 25,22; 30,21 (cf. 26,11 sqq.; ib. 21 sqq.; 28,20 sqq.; 31,2)
desertor duci serviat 30,21
infamis non militet 39,4

ad iudicia et sim. pertinentes:

damnatus parricidii anno custodiatur 4,2
veneficii rea torqueatur, donec conscios indicet 12,5
de iniusto supplicio tribunos appellare liceat 21,18; 33,19 (cf. 29,10 sq.)

poena raptoris in diem tricesimum differatur 23,24
vicarium poenae liceat offerre 24,14
sacerdos Martis damnatum liberet 24,14
magistratus de confesso sumat supplicium 33,19
talionis sit actio 34,9 (cf. 9,1)
indemnatos liberos liceat occidere 35,19 (cf. 22,23; 34,20; 40,3)
reus caedis advocatum quem volet, eligat 37,16

ad rem pecuniariam pertinentes:

addictus feneratori serviat 14,7
abdicatus de bonis paternis nihil habeat 14,7
libertorum bona ad patronos pertineant 14,8

ceterae:

liceat in matribus adulteria vindicare 21,18
et matres et sorores in adulterio deprehensas liceat occidere 28,8
rapta raptoris mortem aut indotatas nuptias petat 29,18 (cf. 16,9; 23,24; 33,11; 34,9; 35,19; 38,12)
veneficii sit actio 32,18
adulterum cum adultera liceat occidere 37,16 (cf. 37,3 sq.)

hae leges e contextu supplentur:

excaecatus talionem petat 8,22
qui aliquem dementiae accusat, superatus puniatur 31,20 sq.
qui causas mortis voluntariae in senatu non reddiderit, insepultus abiciatur 31,21 (cf. 38,3 sq.; 40,4)
malae tractationis sit actio 38,17

INDEX VERBORUM[1]

abdicatio 27,22
abdico (*et* abdicatus *subst.*) *decl. XIV passim*; *XVIII passim*; 18,19; 18,21 *bis*; 27,14 *bis*; 28,1; 28,10; 28,14; 28,16; 31,11; 37,5; 37,6
abdo 8,21
abduco 21,10; 22,9
abicio 4,15
abolitio 28,21
absolvo 30,19
absum (absens) 13,7; 21,20; 32,8
accedo 5,18
accendo 27,8; 36,10
accipio 1,12 *bis*; 11,14; 15,17; 20,24; 21,9; 22,9; 32,9; 36,18; 40,4
accusator 17,2; 37,20
accuso 5,19; 6,11; 7,12; 12,8; 17,7; 27,22; 29,14; 30,18; 31,20; 31,21; 33,3; 38,18
acerbus 23,6
acies 24,20
actio 14,22; 32,18; 34,9
actor 21,6
adamo 27,4; 29,16; 34,17
addico (addictus) 14,7; 14,9; 14,19; 17,13
adeo 33,22
adhibeo 23,10
aditus 16,12
adiuvo 7,22
adolesco 12,7; 12,13; 12,17
adoptio 11,8; 28,2
adoptivus 11,6
adopto 28,1; 40,1; 40,3
adsum 12,10
adulescens 3,7; 3,10; 5,19; 6,8; 9,1; 9,8; 10,4; 11,2; 11,15; 12,8; 12,18; 17,8; 23,5; 31,1 *bis*; 32,18; 32,20; 35,11; 37,17
adulescentulus 22,10
adulter, -era 2,16; 17,22; 22,14; 28,7; 28,14; 36,19; *decl. XLIX passim*
adulterium 1,14; 11,9; 17,9; 21,19; 21,21; 22,16; 28,8; 28,15; 33,2; 37,4; 37,11
adultero 28,11
adversarius 22,1
adversus (*adi.*) 37,1; 39,16 (*subst.*)
advocatus 37,16; 37,19
aegroto 27,15
aemula 20,12
aequalis 27,2
aequus 15,20

[1] Selecta tantum verba hoc indice continentur; ad declamationum titulos non respexi.

aes 20,10
aestimo 5,1; 19,16
aetas 12,19; 16,3; 18,9; 19,11
aevum 26,8
affecto 6,9; 6,11; 11,9; 11,16
affectus 7,5
affero 8,6; 21,16; 29,3
affligo 39,1
agnosco 7,16; 13,18; 22,4; 22,15; 22,21; 28,14; 31,14; 32,15
agricola 25,8
albesco 3,4
ales 38,19
alo 38,16
altare 24,19; 25,15
alte 3,2
amator 16,16; 20,4; 27,3; 28,5; 29,9
ambigo 14,10
ambiguus 12,7; 30,6
amentia 9,4
amicitia 11,13; 40,9
amitto 7,14; 10,2; 12,5; 24,18; 30,15; 30,16; 33,21; 40,7
amo 2,1; 2,12; 2,14; 2,15; 12,1; 12,16; 17,2; 21,16; 24,9; 29,10; 31,10; 31,11; 31,13; 31,15; 33,11; 37,2; 37,13; 37,14; 40,9
amor 1,15; 10,12; 17,1; 21,16; 27,14; 29,13; 29,14; 31,16; 31,17; 37,13
amplector 19,1
amplus 15,11
ancilla 33,1
angustus 4,14
annus 4,1; 4,8; 4,21; 23,5; 34,15 (*supplevi*)
antiquus 25,8
appareo 2,4; 28,22; 38,20
appello 17,10; 21,19; 21,25; 22,3; 29,10; 33,20; 34,2; 34,6
aquila 25,16
ara 25,15
arbiter 16,20; 40,6
arbor 25,8
arcesso 10,20; 16,12
arena 39,6
argumentum 2,22; 8,5; 29,8; 30,11
arguo 1,14; 17,21
arma 15,24; 16,2; 19,21
armatus 18,1; 18,2; 18,15; 21,21; 22,20
arripio 26,18
ars 20,12
arx 1,5; 6,18; 13,3; 14,3; 14,4
aspectus 10,22
assigno 27,21
astringo 4,11
auctoritas 18,13
audacia 11,16
aufero 7,13; 32,15; 35,4
augeo 30,15
aurum 29,6
auxilium 17,17; 24,20
avarus 14,13
averto 5,11

bellum 15,18; 25,3; 25,23; 26,20; 32,9 *bis*; 32,12; 35,11; 38,2; 38,8; 39,6
beneficium 14,15; 14,18; 20,23; 21,9; 28,2
bona (*n. pl. subst.*) 14,7; 14,8; 14,11; 15,9; 25,17

cado 2,18; 2,20
caecitas 10,20; 10,25; 11,4

caecus 9,11; 10,20
caedes 3,8; 7,12; 16,12; 23,22; 37,16; 37,19
caelebs 21,7
calamitas 8,13; 10,7; 10,14; 10,24
callide 33,16
campus 25,16
canis 38,19
cano 36,10
captivus 7,17
carcer 4,4; 4,8; 4,9; 4,13; 5,3; 5,11; 39,16
careo 28,12; 34,15
carnifex 4,19; 22,23; 23,10; 25,14; 34,13; 35,6
carus 18,17; 23,6; 25,18
casus 22,2
catena 4,21
caveo 10,19; 21,13; cautus 14,1; 18,14
cĕdo 23,19
celeriter 13,19
censeo 6,10
certo 24,9
certus 28,4
cessio 37,11
cesso 39,5
cibus 4,18
civilis 6,17; 6,19
civis 16,19; 21,20; 26,7
civitas 8,7; 13,4; 14,16; 17,6; 21,18; 30,2; 33,22; 35,10; 35,11
clarus 20,15
claudo 16,13
clemens 29,20
cogito 25,2; 31,6
cognosco 22,2
collectus 2,10
collum 11,2
color 2,8; 2,25; 20,9; 20,10
comes 19,12; 39,16
comis 29,12
commendo 22,10; 27,16
commercium 37,12
commilito 3,21; 25,15; 26,8
comminiscor 33,16
committo 20,7; 22,18; 30,9; 33,22
commodo 1 35,15
comparo 30,10
compello 3 37,7
compenso 19,19
compleo 5,18
computo 24,5
concedo 22,2; 25,13
concipio 36,1; 38,15
condicio 15,2; 39,20
condo 25,2
confero 14,17; 27,15
confessio 9,17; 34,5 *bis*
confido 21,2; 26,24
confingo 13,8
confirmo 13,8; 13,13
confiteor 6,17; 9,8; 9,19; 15,6; 23,2; 23,14; 24,10; 33,2; 33,18; 33,19; 37,2
confusus 7,15
congruo 19,16
conqueror 15,7
conscientia 5,6; 12,20; 30,15; 37,22
conscius 12,5; 12,9; 12,16; 12,17
consecro 16,2
consenesco 39,14
consentio 31,15
consequor 6,15; 13,12
constanter 31,7
consuetudo 13,11

consularis 8,10; 8,11
consulatus 8,17; 36,14
consumo 15,11
contemno 5,11; 26,3; 39,18 *bis*
contendo 11,1; 13,6 19,22; 20,19; 20,22; 33,9
contradico 1,5; 3,8; 6,10; 6,16; 11,11; 15,19; 18,3; 18,21; 20,1; 20,19; 24,4; 26,2; 26,12; 26,13; 26,14; 26,23; 28,21; 31,22; 32,10; 35,2; 36,3; 37,19; 38,6; 40,5
contrarius 13,16
contumaciter 14,20
contumax 15,21
conversus 24,7
convexus 2,9
corrigo 18,9
corrumpo 7,20; 8,4; 23,17
corruo 2,18
creditor 14,10
creo 30,22; 38,2
crimen 9,14; 16,4; 22,13; 29,5; 29,15; 33,5; 37,10
cruciarius 17,5; 21,17
cruciatus 4,8
crucio 29,13; 37,22
crudelis 31,7; 35,4
crudelitas 12,16; 12,19
crudeliter 7,18
cruditas 30,7; 32,21; 33,4; 33,5
cruor 3,21
crux 17,9; 21,24; 29,10; 29,12; 38,4; 38,5
cubile 21,10
culpa 6,6; 15,22; 30,13
cultor 20,5
cunctatio 18,8
curia 18,2
curo 17,16
custodio 2,6; 4,2; 4,3; 8,15
cutis 2,25; 3,2

damnatio 16,5
damno 4,2 *bis*; 4,11; 4,13; 5,10; 6,21; 11,6; 11,10; 12,8; 17,4; 24,15; 30,19; 36,4
damnum 9,20; 34,15
decerno 6,7; 25,24 *bis*; 26,12 *bis*; 26,22; 35,12
decipio 39,17
dedecus 19,19
defendo 6,1; 22,17; 30,19
deficio 2,9
deformis 2,19 (*cf. app. ad* 2,13)
defunctus 15,2
delabor 25,10
delecto 11,21
deliberatio 18,8
delinquo 30,11
demens 8,9; 32,4
dementia 8,12; 27,18; 27,22; 31,19; 31,20
denego 23,18
denuntiatio 5,22; 33,6
denuntio 5,18; 5,21; 6,2; 6,6; 22,12; 32,8; 39,6
depono 16,2; 30,14
deprehendo 11,9; 17,9; 21,21; 28,8; 28,9
describo 2,6
desero 14,4; 15,18; 15,24; 21,10; 24,16; 26,1; 31,2
desertor *decl. XV passim*; 25,22; 28,18; 30,20; 30,21
desiderium 21,3
desidero 29,19; 32,11; 35,7; 35,14
despectus 20,22
despondeo 32,20

desum 4,11; 22,5
detraho 13,7; 33,21
detrimentum 19,19
deus 5,22; 19,14; 23,7; 24,7; 24,19; 24,20; 29,14; 30,1
differo 10,12; 24,1; 24,2
dignitas 15,5
dignor 20,24
dignus 5,7; 34,17
dilatio 13,17
diligo 35,3; 37,9
dirus 38,19
discedo 21,14
disco 4,18; 20,7; 38,23; 39,1
discutio 10,11
displiceo 5,23
dissentio 23,12
diversus 2,10; 31,10
divinatio 33,6
divitiae 11,19; 12,1
doceo 12,12; 14,13; 38,21
doleo 10,19; 11,17; 14,15; 27,19; 37,20
dolor 21,10; 22,5; 30,15; 34,6
domesticus 18,5
domina 29,9
dominor 6,18; 30,17
dubius 27,20 (-um, *subst.*); 28,4; 32,21
duco = *uxorem d.* 12,6; 16,17; 21,1; 22,7; 24,11; 27,2 *bis*
dulcis 24,22
durus 10,13
dux 19,12; 30,21

eculeus 7,21
edŭco 24,19
effusus 2,10
egestas 18,9
elevo 6,20
eligo 24,18; 37,17
elogium 18,18
emendo 18,7
emergo 13,12
emo 17,8; 21,23; 31,15
emorior 16,7
ephebus 33,10; 33,11; 33,13
epistula 6,15
eripio 23,12; 34, 16
erro 18,6; 20,24; 23,21; 27,23; 28,11; 28,16; 39,12; 39,13
error 18,7; 27,20; 29,15; 36,5; 38,23
erubesco 5,7
eruo 9,13
evado 29,2; 37,23
exanimo 4,17
exardesco 22,15
exaspero 4,20
excaeco *decl. IX passim*; 34,8; 34,10; 34,14
excedo 3,3
excito 4,17
excuso 37,7
excutio 2,24
execror 5,12
exemplum 3,17; 6,20
exequiae 33,8
exerceo 15,8
exhaurio 10,12; 13,5
exhibeo 30,1
exigo 22,6; 34,11
exilium 36,8
existimo 23,21; 38,23
exitus 7,23; 28,12
exoro 18,9; 36,17
exosculor 23,19
expello 14,22
experior 14,21; 23,14
expers 1,15

explico 15,5; 15,6
exploro 28,13
expono 38,15; 38,19; 38,21
exposco 29,3
exstirpo 25,9
extendo 7,21
extenuo 3,2
extinguo 11,1
extorqueo 27,1
extrema (*n. pl. subst.*) 37,7
exul 6,7; 6,8 *bis*; 6,10
exuro 5,19

facies 2,6; 16,14; 18,15
facinus 30,15
fama 25,10; 29,5; 37,24; 39,14
familia 1,2; 14,11; 19,14; 21,7; 27,17 *bis*; 33,1
fateor 9,20; 10,22; 18,15; 20,24; 33,9; 39,13
fatigo 38,10
fatum 27,21; 36,5
fax 27,7; 36,10
felicitas 8,14
feliciter 32,15
felix 8,13; 17,20; 18,6
femina 1,8; 3,16
ferio 23,7; 25,12; 25,14
fenerator 14,7
ferratus 4,16
ferrum (= *gladius*) 3,16
ferus 38,19
fescennina (*n, pl. subst.*) 36,10
festino 13,18; 15,3; 16,16; 27,9
fides 13,7; 17,12; 19,15; 30,1
fidus 17,19
finis 18,20; 23,11
finitimus 35,10
flagellum 7,22
flagitator 19,18
flagitium 39,18
flammeum 27,7
flavus 2,7
fleo 4,20; 10,2; 16,9; 16,19; 17,2; 17,4 *bis*; 18,11
fletus 10,12; 11,4
fodio 3,16
fons 17,1
foramen 4,14
forma 2,5; 2,13 † formarum
formido 14,3; 20,8
formo 23,3
formosus 2,16
fortis 15,16; 15,17; 15,20; 16,5; 19,20; 19,21 *bis*; 23,23; 23,24; 24,14; 24,17; 25,21; 25,22; 26,10; 26,19; 30,21; *decl. XXXIX passim*; 36,13; 36,14; 39,3; 39,4; 39,9; 39,17;
fortiter 16,3; 19,22; 24,2; 24,15; 25,23; 26,1; 26,11; 26,13; 26,21; 26,23; 26,24; 28,20; 31,1; 32,16
fortuna 2,24; 6,19; 8,15; 8,17; 8,18; 11,17; 19,3; 25,13; 28,13; 32,5; 34,3; 34,17; 35,4; 38,9; 39,1; 39,8; 39,22 *bis*; 39,23
forum 9,3
fovea 5,18
fretus 24,19
frigidus 31,18
fructus 21,5
frugalitas 5,23
frugi 27,13
fruor 4,10
fugo 38,3; 38,4 *bis*
fundo 25,3 *bis*
funesto 25,5
fungor 22,11

funus 15,13
furiosus 28,16
furor 22,15; 22,19; 28,9; 28,12
furtivus 37,12
fusco 3,3
fuscus 3,4

geminus (*subst.*) 19,5; 19,6
gemitus 4,9; 27,4
gener 16,5; 22,4
gens 2,6
gentilicius 23,16
genus 2,11 *bis*; 11,16; 13,21; 16,5; 23,12
gesto 23,20
gigno 40,9
gladiator 39,3; 39,9; 39,12; 39,18
gladiatorius 39,20
gladius 3,21; 35,7; 38,8
gloria 15,23; 15,24; 16,7; 24,8; 29,2
gloriosus 19,2
grandis 38,7
grassor 26,17
gratia 2,13; 17,7; 26,6; 40,2
gratulor 10,18
gratus 16,4; 38,22
grex 35,5

hereditas 14,18
heres 15,12
honestus 16,1
honos (-or) 21,4; 25,19; 27,9; 29,3
hospes 6,16; 7,6
hospitor 6,8
hostia 23,7; 35,5; 35,6
humanus 38,13; 39,23
humilis 39,21

iaceo 15,14; 27,8
ianitor 4,19
idoneus 17,19
ignis 5,19; 7,22; 29,6
ignominia 7,5
ignoro 5,12; 31,15
ignosco 16,6; 37,10; 37,13; 38,21
illecebra 13,15
imitor 28,3
immerito 18,15
immolo 18,19; 18,20; 35,1
immortalitas 39,13
impar 31,16
impatiens 10,23
impedio 32,1
imperator 3,9; 3,14; 3,20; 7,7; 7,8; 7,21; 8,7, 15,17 *bis*; 15,18; 15,20; 30,22; 38,1; 39,7; 39,9
imperium 8,7; 38,1; 38,5
impero 34,12
impetro 4,6; 19,23; 21,6; 24,3; 27,1; 30,5; 37,3
impietas 15,7
impius 4,5; 14,13; 33,6
impleo 26,5
imploro 17,17
impono 22,12
importunus 28,15
impossibilis 35,14
improbus 19,18
impudicitia 2,23; 3,21; 19,13
impudicus 3,20
impunitas 1,4; 1,5; 15,18
imputo 37,10
incertus 21,14; 37,18
incestus 21,2
incĭdo 36,20; 39,4
incīdo 20,15

inclino 2,19
includo 33,14
incolumis 15,5
incolumitas 24,3; 26,2
inconstans 11,19
incredibiliter 2,1
indemnatus 22,22; 22,23; 34,20; 35,10; 35,12; 35,18; 35,19; 36,2; 40,3
indicium 6,12; 23,4
indĭco 6,9; 10,4; 10,16; 12,5
indīco 32,9
indignus 28,3; 40,7
indotatus 29,18
indulgentia 14,16
indulgeo 17,23; 18,5
induo 33,21
industria 25,11
ineo 26,6
ineptus 20,8
inexorabilis 4,19
infamia 15,23; 16,6; 29,2
infamis 34,19; 34,20; 37,15; 37,17; 39,4; 39,12
infamo 7,2; 29,4; 35,2
infandus 21,3
infans 3,1; 12,7; 38,18; 38,22
infectus 20,12
infelicitas 10,6
infeliciter 2,23
infelix 4,7; 33,7; 38,23
inficio 3,2
infitior 23,13
infusco 3,2; 23,9
ingemisco 18,12
ingenium 21,15
ingero 4,19; 22,12; 39,9
inhorresco 16,18
inhumanus 36,11
iniquus 25,3; 27,5
iniuria 3,1; 6,3; 6,4; 17,21; 21,9; 24,10
iniustus 10,5; 17,10; 21,19; 21,25; 22,3; 26,16; 29,11; 33,19; 34,2
inluvies 4,20
innocens 9,6; 25,14; 26,17; 29,2
innocentia 20,15; 29,3; 29,6
inquietus 7,3
insanio 28,11
insanus 22,14
inscribo 18,18
insequor 21,21
insero 25,9
insimulatio 12,11
insitivus 23,16
instans 13,18
instar 6,18
instituo 31,21
integer 9,11
integre 11,17
intercedo 33,2
intercipio 6,12
interest 25,12
interfector 17,21
interficio 19,23; 21,23; 22,23; 23,1; 33,4
interimo 12,18; 16,10; 18,3; 22,15; 26,23; 35,14
interitus 13,18
interrogo 27,23
intervallum 36,8
intervenio 19,2
invenio 8,1; 24,21; 24,23; 28,10; 37,3; 37,17; 37,23
invideo 4,8; 34,3
invidia 10,24
invitus 11,21; 21,6
ira 13,10; 18,5
iracundia 12,20

irascor 5,10; 11,18
iratus 7,21
irrogo 23,18
iubeo 4,5; 23,5; 26,4; 38,19
iucundus 24,23
iudex 2,12; 5,1; 5,2; 5,9; 5,13; 7,5; 7,13; 9,1; 9,19; 13,7; 17,11; 23,11; 26,3; 28,1; 29,6; 30,1; 30,10; 31,4; 31,13; 33,14; 34,13; 36,6; 36,15 (*locus corruptus*); 37,6; 39,11; 39,13; 39,17
iudicium 1,15; 16,20; 21,13; 21,14; 21,22; 28,20; 28,21; 29,7; 32,2; 32,3; 36,15; 39,12
iudico 3,14; 17,19; 29,1; 29,21; 30,18; 39,11
iugum 27,5
iurgium 21,16
ius 4,11; 6,1; 14,11; 15,8; 17,21; 18,12; 23,9 *bis*; 23,13; 24,7; 24,22; 28,2; 31,2; 37,6
iustus 26,17; 32,6; 32,12
iuvenis 5,17; 9,4; 16,7; 16,14; 21,2; 21,8; 24,21; 33,2; 40,9

lăbor 15,9
lābor 18,9
laboro 8,7; 9, 13
lacrima 16,14; 16,21; 23,21
laedo 2,24; 5,19; 22,19; 23,4; 35,13
laetor 20,23
langueo 13,17
languor 37,1
lanio 7,15
lanista 39,5
lapis 20,11
laqueus 11,1; 27,6; 27,9; 33,21
lar 4,12
largior 17,23
lateo 10,21; 15,23
laudo 21,13; 21,16
laureatus 25,15
lavo 23,21
laxo 4,10
legumlator 38,8
leno *decl. V passim*
lĕvis 30,12
lex 2,4; 3,11; 4,21; 12,9; 14,21; 16,3; 17,21; 20,4; 20,7; 22,5; 22,7; 22,12; 22,14; 22,23; 23,18; 24,10; 25,2; 26,16; 29,20 *bis*; 31,21; 33,11; 34,9; 34,13; 34,20; 35,12; 35,14; 35,19; 38,3; 38,7; 38,12; 40,3
liber (*adi.*) 37,12; 39,8
liberalis 16,14
libere 27,23
libero 8,11; 14,6; 17,4; 24,15; 29,4; 31,3
libertas 14,16; 14,19; 17,18; 22,18
libertinus 15,12
libertus 14,8; 14,17
libido 2,18; 2,19; 22,14
licentia 12,1
limen 5,12
lineamentum 7,15
liquet 5,1
livor 3,2; 21,15
lorica 38,8
luctus 11,12; 27,4
ludus 39,16; 39,22
lues 35,1
lumen 10,13
lupanar 5,17
lux 4,15; 5,13; 24,23; 34,16
luxuria 17,22; 19,12
luxuriosus 8,21; 17,15; 27,13 *bis*

mactus 3,9
maeror 27,3
magistratus 16,9; 16,10; 16,11; 23,15; 29,19; 33,12; 33,19; 34,1; 34,10; 38,12; 38,13
maiores (*sc. natu*) 17,17; 18,18
mancipium 6,3
maneo 2,7
mano 17,1
manumitto 14,10; 14,14; 15,1
materia 8,13; 20,11
maternus 33,8
matrimonium 26,21; 27,5; 37,3
matrona 1,14
medicus *decl. XIII passim*; 37,1
medius 29,21
memini 38,22
mendacium 30,18; 39,20
mens 27,20; 28,17
mensis 22,8
mentior 7,14; 9,4; 9,13; 12,20
merces 27,8
mereo 1,4; 22,6 (meritus); 37,9
meretricium 27,12
meretrix 27,14; 27,15 *bis*; 27,16; 29,10; 31,9; 31,10; 31,15
merito 14,22; 22,18
meritum (*subst.*) 36,16
miles *decl. III passim*; 26,3; 28,18; 28,19; 28,20; 39,10
militia 15,16; 39,7
milito 8,2; 23,16; 24,21; 31,1; 39,4
minae 6,2; 35,11
minister 16,20
minitor 6,19
minor 1 3,17; 3,18; 3,22; 18,16 (*supplevi*)
miror 2,4; 2,14; 5,10; 7,16; 10,8; 29,12
mirus 16,21
miser 4,9; 7,15; 9,12 *bis*; 10,25; 15,23; 17,2; 17,3; 24,23; 30,19; 35,15
miseratio 10,15
misere 7,18
misereor 5,3; 38,22
misericordia 16,13; 17,1; 34,6
miseror 27,21
moderatio 12,2
modus 12,20
morbus 27,20
morigerus 23,3
morior 8,15; 16,6; 19,2; 19,8; 19,15; 20,5; 23,5; 31,7; 32,6; 32,17; 32,19; 33,5; 33,6; 34,16; 35,14; 35,17; 39,14
mors 1,9; 12,14; 15,2; 16,11; 18,16; 18,17; 19,1; 19,7; 23,4; 23,6; 23,11; 23,12; 24,2; 24,4; 25,24; 26,3; 26,12; 26,13; 26,18; 27,10; 29,18; 31,5; 31,22; 32,1; 32,3; 33,13; 34,10; 36,2; 38,13; 40,5
mortalis 2,11
mortuus 14,10; 25,6
mos 27,21
mulier 2,15; 9,5; 21,2; 22,18; 29,12; 38,18; 39,1
multo 1 17,19
mundus 2,9
munus 34,3; 34,7
muto 8,18; 38,8
mutus 16,21
mutuus 19,19

narro 20,8
nascor 1,3; 2,10; 17,17; 17,18; 21,20; 22,8; 28,13; 36,10

natalis 38,23
nativus 13,21
natura 2,5; 3,5; 13,10; 18,14; 28,2; 32,4; 32,14; 40,8
naturaliter 3,4
naufragium 19,14
necessarius 19,1; 39,10
necesse 27,19
necessitas 10,11; 13,12; 22,9; 22,12
neco 7,10
nefas 11,2
negligenter 14,19
nego 22,18; 39,18 *bis*
negotium 39,23
nepos 22,4; 27,12
nequitia 19,13
niveus 3,2
nobilis 39,22
nocens 22,6; 29,1
noceo 11,13; 13,9
nomen 18,18; 29,12; 30,11; 30,14; 32,14; 36,18; 39,21
nosco 6,2; 10,21; 14,20; 19,10; 36,17
notus 19,10
noverca 4,2; 4,13; 12,11; 13,16; 13,19; *decl. XXII passim*; 30,3; 30,6; 30,8; 30,9
novicius 17,22
nubo 27,7; 32,17; 32,20; 33,6
numero 22,8
nuntio 24,6
nuntius 24,5
nuptiae 16,15; 20,19; 21,6; 24,7; 29,18; 32,18; 32,21; 33,7; 36,9; 37,11; 38,13; 38,14
nurus 37,15; 37,17; 37,21
nutrio 14,16; 21,3; 38,11
obeo 27,17; 30,6; 32,21
obicio 14,21; 17,15; 37,20
obsequens 15,21
occasio 13,20
occīdo 1,5; 1,7; 1,8; 1,10; 3,9; 6,7; 6,11; 7,3; 11,9; 16,12; 17,9; 17,20; 20,18; 21,22; 22,16; 23,14; 28,8; 28,9; 28,10; 30,13; 30,16; 31,2; 31,3; 33,9; 33,17; 34,20; 35,8; 35,10; 35,16 *bis*; 35,19; 36,2; 36,7; 37,4; 37,16; 37,21 *bis*; 40,3
occupo 1,4;
oculus 2,15; 4,10; 4,20; 9,5; 9,13; *decl. X passim*; 17,2; 20,15; 21,2; 34,14; 34,17
odi 5,11; 5,14; 7,21; 9,5; 9,10
odium 11,12
offendo 23,1; 36,17; 38,20
offero 18,21; 24,14; 24,17; 33,13; 35,2
officium 30,14
onero 16,1
opera 39,10
opinor 31,13
opportunus 18,12
oraculum 35,1
oratio 16,19
orator 28,18; 28,19; 28,21; 36,13; 36,14
orbitas 10,7; 10,9; 10,10; 24,22; 25,12; 30,15
orbus 33,18
ordo 19,16
oriens 2,9 (*subst.*)
origo 23,11; 28,4 *bis*
orior 35,1
ostendo 24,9; 28,16; 37,9

paedagogus 17,5; 17,8; 17,9
paenitet 4,13; 10,16; 15,6; 18,6
pallor 3,3
parco 3,14; 25,7; 37,20
pareo 22,13
pario 1,14; 2,22; 2,23; 36,1; 38,15
parricida 4,1; 5,2; 5,15; 9,6; 12,13; 18,8
parricidium 3,15; 4,2; 4,22; 10,8; 20,7
partior 35,4
partus 2,23
parvulus 23,20
pateo 37,6
paternus 14,7; 23,17
patior 1,7; 5,6; 6,6; 25,4 *bis*; 26,4; 28,9; 29,2; 29,15; 31,14; 34,14
patres conscripti 18,14; 19,8; 19,10; 32,2; 40,6
patria 8,1; 19,3; 22,1; 22,2; 39,5; 39,15
patrimonium 15,11
patrius 15,8; 28,11
patrocinium 2,3; 9,14
patronus *decl. XIV passim*
pax 27,9
pecco 2,2 *bis*; 2,4
peculiaris 29,13
peculium 15,1
pecunia 31,10
pecus 27,5
penates 23,7
pendeo 11,1; 28,20
peraequatio 6,19
percipio 14,18
perditus 19,12
perdo 4,9; 9,5; 10,2; 10,9; 10,25; 11,15; 11,17; 13,9; 34,18
peregre 21,24
peregrinatio 22,9
peregrinitas 17,7
peregrinus 17,6; 17,13; *decl. XXIII passim*
pereo 2,16; 2,17; 7,20; 10,3; 12,7; 12,15; 12,17; 13,6; 19,10; 24,11; 25,20; 30,17; 32,16; 33,15; 33,16; 34,18; 35,7; 35,17
periclitor 3,10
periculum 25,18; 26,15; 37,13; 39,17
perimo 3,8; 35,6; 35,9 (*supplevi*); 35,12; 37,18
permaneo 14,11
pernego 7,10; 7,23; 13,4
pernicies 11,20
perpes 37,12
perpetior 38,15 (*vox corrupta, ut vid.*)
persequor 12,11
persevero 21,22; 36,6
persuasio 12,19; 13,15
peruro 2,25
pestilentia 18,20
peto 1,5; 1,12; 8,22; 12,9; 23,13; 24,3; 24,6; 26,1; 26,13; 26,16; 26,17; 26,19; 26,23; 28,20; 29,18; 30,4; 31,2; 32,8; 32,18; 33,13; 33,16; 36,14; 37,2; 37,9; 38,13
petulans 17,16
piaculum 16,1
pictura 19,20
pietas 5,23; 21,2; 23,9; 38,18
pignus 22,9; 40,7
pingo 19,21; 20,1; 20,8; 20,14
pirata 39,4; 39,15
pius 27,20; 38,18

placeo 2,20; 3,21; 5,23; 11,19; 33,8
plāco 23,19
plebs 36,17
poculum 13,5
poena 12,9; 13,10; 13,17; 15,21; 23,24; 24,11; 24,14; 28,14; 29,2; 29,6; 32,3; 34,12; 36,7; 37,8; 37,22
polliceor 6,14; 13,13
polluo 25,5; 35,5
populus 26,22; 27,1
postis 4,16
postulo 24,4; 26,24; 35,11; 37,19; 39,12
potestas 8,18; 12,2
praecedo 15,3
praecipio 22,10
praefero 21,4; 25,18; 27,7
praegnans 22,7
praemium 1,3; 1,12; 13,2; 13,6; 13,12; 15,16; 15,18; 19,21; 20,1; 20,17 *bis*; 20,18; 21,3; 21,11; 21,15; 23,23; 23,24; 24,3; 24,13; 24,14; 24,17; 25,22; 26,2; 26,7; 26,13; 26,16; 28,21; 29,8; 30,21; 31,2; 35,16
praeparo 13,19
praepono 21,8
praeripio 30,10
praesens 8,6; 14,2
praesto 1 24,8; 25,19 praestans; 27,9; 37,11
praetereo 38,21
prex 20,2
privatus 36,16
privignus *decl. XXII passim*; 30,12
privilegium 16,5; 24,16
pro (*interiectio*) 11,2; 12,17; 19,14; 30,1
probo 37,12
procedo 25,24; 38,8
proceritas 2,7
prodeo 8,14; 8,19
proditio 8,5; 28,19
proditor 7,17; 8,1
prodo 7,9; 8,5; 10,4; 17,14; 36,6
produco 16,9; 33,12; 34,10; 38,12
proelium 19,23; 26,1; 26,7
profanus 2,17
profectio 36,5
proficio 36,15
profiteor 31,5; 32,11
profundo 19,3
prohibeo 23,14
proinde 14,18
promitto 3,13; 26,5; 26,11; 26,20; 27,8
pronuntio 21,23
propero 27,9
propinquus 3,7; 3,9
propitius 17,11
proprius 2,17
prospicio 4,16
prostituo 19,15
prostitutus 19,5
prosto 19,6
prosum 29,8
protego 25,17; 26,8
provenio 39,25
publice 20,3
publicus 4,3; 4,13; 6,15; 18,5; 18,13; 25,16; 28,22; 36,16
pudet 3,16
pudicitia 2,16; 2,22; 3,10
pudor 2,18; 27,23; 28,14; 35,17; 37,22

puella 12,9; 16,10; 16,15; 16,18; 32,21; 33,7; 33,16; 34,10; 34,14; 36,1 *bis*; 38,22
puer 28,3; 30,6 *bis*; 38,23
pueritia 19,19
pugno 8,6; 16,2
punio 1,2; 7,18; 15,16; 17,3; 25,22; 26,18; 31,21

quaero 22,6; 23,6; 29,4; 33,4; 37,2
quaestio 13,14; 33,1
queror 11,17; 16,18; 26,4
qui (= *quomodo*) 9,15
quietus 12,19

rapio (*et* rapta *subst.*) 16,8; 16,9 *bis*; 16,17; 19,11; *decl. XXV passim*; 25,13; *decl. XXXIV passim*; *decl. XLI passim*; 34,9 *bis*; 34,13; 35,19 *bis*; 36,3; 38,12 *bis*
raptor 16,10; 23,24; 24,8; 24,10; 24,11; 29,18; 29,19; 30,2; 34,8; 34,11; 35,18; 36,1; 36,2; 36,7; 38,11; 38,15
raptus 34,9; 36,1
ratio 1,15; 2,2; 23,9
recipio 4,15; 10,3; 10,5; 10,24; 18,4; 27,17 *bis*
reconcilio 30,5
recordatio 25,11
recordor 12,2
rectum (*subst.*) 10,11
recuso 4,6; 4,18; 15,22; 23,5; 38,1
redemptio 39,5
redemptor 31,9
redimo 12,2; 14,10; 14,13; 15,4; 15,14; 17,13; 31,11 *bis*; 39,5; 39,11; 39,24; 40,9
reditus 6,7
religio 25,5; 25,6
relinquo 15,10; 17,18 ; 25,14; 26,18; 35,4; 37,13; 38,7
remedium 10,17; 13,5; 13,13; 31,7; 32,4
repeto 11,10
reprehendo 21,12; 31,14; 32,2
repudio 10,5; 21,8; 30,4; 30,13; 30,18
repudium 10,5; 30,14
res publica 5,19; 7,9; 15,24; 25,13; 35,13; 39,10; 39,14
rescribo 39,4
reservo 4,21
resipisco 28,10
resisto 24,22
respicio 5,13
respondeo (*de oraculo*) 18,20; 35,1
restituo 18,13
restitutio 18,12
reus 3,8 caedis; 4,15; 8,12 dementiae; 11,10 affectatae tyrannidis; 12,5 veneficii; 16,11; 16,12 caedis; 16,13; 27,18 dementiae; 28,19 proditionis; 29,1; 29,21; 30,3; 30,7; 31,19 dementiae; 35,12 laesae rei publicae; 37,16 caedis; 37,19 caedis; 38,16 malae tractationis; 39,23 humanorum negotiorum
revoco 18,2; 18,17; 21,12
rex 16,19
rideo 31,13
robur 4,15
rogatio 38,5
rogus 27,7
rudis (*subst.*) 39,6; 39,25

ruina 2,19
rumor 7,9
rutilus 2,7

sacerdos *decl. XXVI passim*; 35,6
sacrilegium 33,18; 33,22
sacrum (*subst.*) 4,12; 23,16; 24,19
saevio 5,3; 22,4
saevus 18,11
salvus 20,7
sanatio 10,17
sanctus 13,7; 28,2; 37,6
sanguis 2,25; 20,10; 23,8; 24,22; 25,3; 25,19; 40,9
sanitas 1,15; 28,13; 28,15
sano 11,4; 13,9
sanus 2,15; 28,1; 28,6
sapiens 2,15; 18,7; 18,14; 32,4
sapienter 2.14
satisfacio 23,7; 38,9
saucius 10,13
saxum 4,14
scelerate 10,24
sceleratus 6,17; 9,9
scelus 5,10; 9,16; 10,14; 12,12; 34,5
scopulus 19,14
secedo 8,21
secreto 9,2
secretum 29,14
secure 2,4
securitas 12,1
securus 28,17
senatus 6,9 *bis*; 18,15; 19,6; 40,4
senectus 31,17
senex 15,9; 16,6; 21,1; 21,8; 23,3; 25,10; 27,17
sensus 14,1
sententia 6,12; 7,2; 16,21; 18,6; 22,12; 38,14
sepelio 7,11; 7,16; 15,13
sepulcrum 18,18
serpo 13,16
serus 32,6; 32,13
servio 14,7; 14,20 *bis*; 22,21; 30,21
servitus 6,18; 17,18; 22,3; 22,17
servo 4,4; 24,16; 25,21; 26,7; 34,7; 39,2
servus 17,17; 17,22; 17,23; 29,10; 39,8
sexus 12,13
siccus 4,20
signum 12,7; 25,17; 30,6; 32,21
similitudo 33,8
simplex 12,14
simulo 17,3; 20,10
sisto 15,3
soboles 2,5
socer 22,3
sol 3,3
solacium 10,14; 21,16; 23,19; 32,4; 38,7
solitus 39,24
sollemnis 34,15; 36,9
sollicitudo 2,17; 14,1
sollicitus 26,24
solvo 26,7; 27,6; 30,2
somnio 10,3; 10,18
somnium 10,3; 10,22
sono 4,18
sors 5,12
sortior 14,16
species 2,6
speciosus 30,20; 31,1; 35,9 (*supplevi*); 35,11
spes 25,10
spiritus 19,2

sponsus 33,8
spurcus 4,18
squalor 27,3
status 6,16
stilus 38,8
stimulus 22,14; 25,11
stirps 23,16
stridor 4,17
struo 4,14
stultus 12,16
stupro 33,10; 33,12
stuprum 3,13; 3,17
suadeo 32,9
subitus 10,21
subremigo 19,13
substituo 40,8
succedo 27,6; 38,10
successus 8,14
sufficio 7,22; 15,13
superduco 30,6; 30,8
supero 18,10; 31,20
superpono 27,7
superstes 38,7
supplicium 4,17; 10,17; 12,12; 16,10; 17,10; 21,19; 21,25; 22,3; 23,18; 29,11; 33,19 *bis*; 34,1; 34,2
supplico 18,10
suscipio 12,6; 25,16; 27,12; 27,16; 38,16
suspectus 14,2; 27,3; 34,5
suspendo 8,11; 10,4
suspicio 2,20
suspicor 6,14; 13,2; 21,15
sustineo 15,22; 19,17

taceo 16,9; 16,20; 26,3; 26,16; 26,22
tacitus 18,12
talio 8,22; 34,9; 34,11
tego 37,23
telum 16,1
templum 25,8
tempto 21,5
tenebrae 4,6
tener 24,20
tenuis 4,15; 15,12
tenuo 11,2
testor 15,9
tingo 2,8; 3,22
toga 38,9
tolerabilis 13,11
tolero 37,8
tollo 23,17; 32,5; 38,4; 38,5
tormentum 4,10; 31,17
torqueo 7,10; 7,14; 7,17; 12,5; 12,8; 13,3; 37,23
tortor 7,22; 7,23
tractatio 38,17
transfero 13,16; 38,5
transigo 36,5
tribunus 3,7; 3,11; 3,14; 17,10; 21,19; 21,25; 22,2; 22,17; 29,11; 33,20; 34,2
tristis 18,11
triumphalis 8,9; 8,10; 8,11
triumpho 8,17; 39,25
tueor 3,17
turpis 19,16
tutus 7,13
tyrannicida 1,1; 13,1; 13,2; 20,16; 20,17
tyrannicidium 1,3; 13,7; 14,4
tyrannis 6,9; 6,11; 6,13; 7,6; 11,10; 11,16
tyrannus 1,2; 1,3; 1,8; *decl. XIII passim*; 20,18; 32,7; 32,8; 32,9; 35,10

ulciscor 34,17
ultio 13,13

umbra 3,4; 4,15
urgeo 11,18
uro 7,22
usura 24,23
usurpo 17,6; 21,18
uterus 2,25; 22,8
utilis 21,7
utilitas 29,1
utinam 11,16; 15,7; 19,8
uxorius 30,14

vaco 15,16
valeo 16,5; 20,4
valetudo 37,1
vallum 7,11
vanus 20,8
vel: = *etiam*: 5,8; 17,1; 19,18; 21,5; 21,16; 22,6; 24,22; 24,23; 38,9; = *saltem*: 20,6; 22,1; 26,17; 27,10; 35,4; 35,5; 37,24
velificor 19,13
velo 37,18
venalis 6,2; 15,3; 15,14
vendo 6,4
venefica 12,12
veneficium 12,5; 13,17; 32,18; 33,3
venenum 12,11; 12,15; *decl. XIII passim*; 30,7; 30,17; 33,1; 33,4
veneo 17,6; 17,8; 21,18
venia 15,22; 22,5; 24,7; 25,11; 39,11
verber 4,18
verbum 26,15
verecundia 19,11
verecundus 19,8; 29,5
vere 37,14
verus 21,7
vetus 29,6
vicarius 23,16; 24,14; 24,17; 25,1
vicinus (*adi.*) 2,9
victor 15,17; 20,6; 24,6; 27,1
victoria 20,15; 32,16; 38,10; 39,24
vilis 23,9
vincio 30,2
vinco 21,13; 24,9; 24,21; 27,11 *bis*; 32,15; 38,9
vinculum 4,11; 29,17; 29,19
vindico 3,10; 7,19; 13,15; 17,3; 21,19; 23,14; 30,5
vindicta 22,2; 32,3
virginitas 34,15
virgo 16,17; 32,18; 32,19; 33,5; 33,11 34,20; 35,1; 38,14 (*fort. corruptum*)
virtus 3,9; 25,9; 29,3; 29,7; 39,15
virus 13,16
vis 3,7; 3,15; 13,11; 33,15
viscera 2,24
vita 18,6; 19,16; 23,6; 23,7; 23,11; 23,12; 23,17; 24,22; 25,17; 25,18; 32,2; 40,6
vitium 2,19; 2,25
voluntarius 19,7; 31,22; 34,5; 36,5; 40,5
voluntas 13,9; 13,21; 36,16
voluptas 2,14
voveo 23,7
votum (*subst.*) 25,16; 34,16; 35,3
vox 34.6
vulgus 39,21
vultus 2,7